

PACT
ZAANDAM
OOST
2024-2044

We zien je in
Zaandam-Oost

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	3
INLEIDING EN LEESWIJZER	4
VIJF THEMA'S	6
ONZE WIJKEN: EEN KORTE GESCHIEDENIS	8
DE LESSEN VAN DRIE JAAR PACT POELENBURG PELDERSVELD	10
DE NOOD IS HOOG: EEN ANALYSE VAN ZAANDAM-OOST	12
SAMEN: ONZE MISSIE EN DE STIP OP DE HORIZON	17
GOVERNANCE	39
MONITORING EN ONDERZOEK	45
FINANCIËLE UITGANGSPUNTEN	47

VOORWOORD

Beste lezer,

Zaanstad is een thuis voor ruim 156.000 kleurrijke mensen. Meer dan 180 nationaliteiten maken samen onze gemeenschap. Een gemeenschap waarin we verschillen vieren en waar we het verschil durven te maken.

Zaankanters zijn over het algemeen gelukkig, kunnen hun talenten ontwikkelen, zetten zich graag in voor 'hun' stad en buurt en kunnen op eigen kracht goed meedoen in de samenleving. Maar dat geldt helaas niet voor iedereen. Vergeleken met andere dorpen en wijken in Zaanstad en Nederland, gaat het namelijk met heel wat inwoners in Zaandam-Oost niet goed. Inwoners van de Zaanse wijken Poelenburg, Pelder-Hoornseveld, Zaanstad Zuid, Rosmolenwijk en Kogerveld hebben aantoonbaar minder goede kansen en mogelijkheden dan andere Zaankanters.

In 2020 zijn we daarom begonnen om van Zaanstad een stad met gelijkere kansen voor iedereen te maken. We maakten een start met de wijken Poelenburg en Peldersveld. En nu gaan we nog een stap verder: heel Zaandam-Oost willen we de aandacht geven die het verdient.

Wij willen de kloof tussen kansrijke en kansarme Zaankanters verkleinen. Dat kan alleen als we er sámen onze schouders onder zetten. Als we zij aan zij staan en de mouwen opstropen. De gemeente is maar één van de vele partijen die aan een gemeenschap bijdragen. Ook in Zaandam-Oost zijn zoveel inwoners, zoveel verenigingen en organisaties en zoveel ondernemers die de wijken mooier willen maken. Elke dag geven zij de gemeenschap kleur. We moeten samenwerken met al deze partners en bevlogen mensen om echt het verschil te maken.

Want er is werk aan de winkel. In het creëren van kansen voor kinderen en jongeren. Om een alternatief te bieden aan het wenkende perspectief van criminaliteit. Om mensen op weg naar werk en naar bestaanszekerheid te helpen, om hun gezondheid te vergroten en om meer variatie in buurten te brengen en te zorgen dat ze veiliger worden.

Elke Zaans kind heeft **talent**. Het zijn stuk voor stuk kinderen en jongeren met een eigen droom. Het is mijn droom dat al onze jeugd kampioen kan worden van hun droom.

Dat ze de kans krijgen om hun **talenten** te ontdekken en te ontwikkelen.

Dat ze zich **thuis voelen** in de gemeenschap omdat ze zich gezien en gehoord voelen.

Dat ze **trots** zijn en zich gezien voelen.

Mijn droom is een Zaanstad waar iedereen erbij hoort en zijn mooiste leven leeft.

Dit programma moet daaraan bijdragen en zal de komende twintig jaar geregeld zaken op z'n kop zetten. Niet alleen de manier waarop we werken, maar ook de manier waarop we met elkaar omgaan. We gaan mensen en middelen ongelijk verdelen om Zaanstad gelijkjer te maken. Geven en nemen is daarbij belangrijk. Niet alleen voor organisaties. Ook Zaankanters zélf hebben een rol: we vragen iedereen mee te helpen en met initiatieven en ideeën te komen. Want de stad waar we van dromen krijgen we alleen door met elkaar op te trekken. We zijn samen verantwoordelijk. Maar ondertussen moeten we ook onze éígen verantwoordelijkheid pakken.

We zien je in Zaandam-Oost is van ons allemaal. En natuurlijk maakt het uit of je bewoner, jongere, ondernemer of specialist in jouw vak bent voor de blik waarmee je naar dit programma kijkt. Maar we zien je in Zaandam-Oost gaat vooral over de droom die we gemeen hebben: **een betere stad voor de volgende generatie.**

Jan Hamming
burgemeester van Zaanstad en
voorzitter van het dagelijks bestuur

INLEIDING EN LEESWIJZER

In Zaandam-Oost zijn prachtige (historische) buurten. Groene straten, mooie parken, ruime pleinen met veel mogelijkheden om te spelen, inwoners die zich graag inzetten voor hun wijk, hard hun best doen om er wat van te maken in het leven en inwoners die over het algemeen fijn wonen in hun wijk.

Tegelijkertijd zien we ook een ander beeld. In vergelijking met andere wijken in Zaanstad en Nederland, gaat het met relatief veel inwoners in Zaandam-Oost niet goed. Zij hebben aantoonbaar minder goede kansen en mogelijkheden dan andere Zaanstankanters.

➤ *'Groeï je op in Zaandam-Oost, dan heb je meer kans op onderwijsachterstand, armoede, zonder startkwalificatie de arbeidsmarkt op moeten gaan en afglijden naar de drugscriminaliteit.'*

HOOG TIJD

Dat er wat moet veranderen staat als een paal boven water. De cijfers en statistieken zijn niet mis: er zijn grote sociaal-economische verschillen tussen bewoners in onze stad. En ze lijken eerder groter dan kleiner te worden. Botweg gezegd: groei je als kind op in Zaandam-Oost, dan loop je een groter risico op onderwijsachterstand, om op te groeien in armoede, om zonder startkwalificatie de arbeidsmarkt op te moeten gaan en om af te glijden naar de drugscriminaliteit.

Hetzelfde geldt voor de ouders. Zij vinden moeilijker een goede baan, omdat ze te weinig of geen passende opleiding hebben. Daardoor hebben ze vaker een lager inkomen, tijdelijke arbeidscontracten, zijn ze vaker afhankelijk van overheidsvoorzieningen om rond te komen, is het moeilijker voor hen om mee te doen in de samenleving en om een kwalitatief goede woning te vinden. Dat zet hun kinderen vervolgens op achterstand.

➤ *'Bewoners in kansongelijke wijken voelen zich niet alleen minder gezond, ze leven ook gemiddeld aanzienlijk korter.'*

Ook qua gezondheid zijn er grote verschillen. Bewoners in wijken met een laag gemiddeld inkomen voelen zich niet alleen minder gezond, ze leven ook gemiddeld aanzienlijk korter. De kans om voor je 65e te overlijden is er zelfs 50% groter dan in een buurt met een hoog gemiddeld inkomen. En het verschil in het aantal jaren dat mensen hun gezondheid als 'goed' beoordelen, is maar liefst 15 jaar. Zoiets werkt vaak generaties door.

➤ *'Criminele netwerken weten als geen ander in te spelen op de kloof in de samenleving: ze trekken jongeren naar zich toe door wél perspectief te bieden.'*

En dat is nog niet alles. De kwetsbaarheid van Zaandam-Oost werkt als een magneet op de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit. Zichtbare criminaliteit waar bewoners mee geconfronteerd worden en onzichtbare criminaliteit die een aanzuigende werking hebben op de jeugd in deze wijken. Want criminele netwerken weten als geen ander in te spelen op de kloof in de samenleving: ze trekken jongeren naar zich toe door wél perspectief te bieden.

KWETSBARE STAPELING

In de vijf wijken van Zaandam-Oost groeit het aantal mensen met minder kansen en mogelijkheden. Er staan vooral veel sociale huurwoningen. Daardoor zijn deze buurten al tientallen jaren een opvangplek voor kwetsbare mensen. Denk aan statushouders, spoedzoekers, instroom van Amsterdammers die een betaalbare huurwoning zoeken en de gevolgen van de extramuralisering: het zoveel mogelijk buiten de instelling wonen van mensen die zorg nodig hebben. En deze wijken hebben ook meer dan andere delen van Zaanstad te maken met de instroom van arbeidsmigranten. Een heel kwetsbare groep, die ook zorgt voor extra druk op de leefbaarheid in de wijken en op onderwijs en zorg.

➤ *'Als mensen moeite hebben het hoofd boven water te houden, zijn ze minder in staat om er voor elkaar te zijn. Terwijl die saamhorigheid en elkaar helpen juist een bijzondere eigenschap is van deze wijken.'*

¹ Bron: PBL.
https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2020-verdeling-van-gezondheid-en-leefomgevingskwaliteit-over-buurten-2198_0.pdf

Veel van al die nieuwe wijkbewoners vinden het lastig om op eigen kracht om te gaan met de ingewikkelde wereld om hen heen. Bijvoorbeeld omdat ze elke dag geldzorgen hebben. Of het Nederlandse systeem niet goed genoeg kennen, lichamelijke of psychische problemen hebben of de zaken niet meer overzien. En als mensen moeite hebben het hoofd boven water te houden, zijn ze minder in staat om er voor elkaar te zijn. Terwijl die saamhorigheid en elkaar helpen - zelfs als je het zelf ook niet makkelijk hebt - juist een bijzondere eigenschap is van deze wijken.

BEWONERSZORGEN EN BEWONERSBEHOEFTES

Niet alleen de gemeente en organisaties maken zich zorgen over deze wijken. Ook bewoners zelf doen dat. Ze zijn trots op hun wijk, maar zien de achteruitgang. Verloedering, drugscriminaliteit en de snel veranderende samenstelling van de wijken (door een toenemende instroom van kwetbare groepen) baren hen veel zorgen. Bewoners noemen hun wijk soms het afvoerputje van Zaanstad. Ze hebben het gevoel dat de verbondenheid verdwijnt, omdat mensen elkaar niet meer kennen. Ook vallen de financiële problemen van buurtgenoten op. Mensen zijn soms letterlijk aan het overleven. Bewoners hebben veel en vaak kritiek op de gemeente, woningbouwcorporaties en de politie. Er is veel wantrouwen, soms zelfs diep.

➤ *‘De behoefte van bewoners is duidelijk: ze willen gezien en gehoord worden.’*

De behoefte van bewoners is duidelijk: ze willen gezien en gehoord worden. Ze hebben een overheid nodig die dichtbij en toegankelijk is. Die hen serieus neemt. Jongeren vertellen dat ze behoefte hebben aan huiswerkbegeleiding, aan een plek in de wijk om na schooltijd samen te komen. Waar ze hun talenten kunnen ontwikkelen. Kort gezegd: deze bewoners hebben dezelfde behoeftes als ieder ander van ons.

ONBENUT POTENTIEEL

Er is enorm veel onbenut talent en arbeidspotentieel in deze wijken. Bewoners die heel graag een stap vooruit willen zetten, maar die soms gewoonweg vastzitten in patronen die van generatie op generatie doorgaan. En daarom extra steun nodig hebben. Er is ook veel jeugd met talent en doorzettingsvermogen. Een potentieel waar we als stad beslist veel meer profijt van kunnen hebben.

Ook is er veel organiserend vermogen onder bewoners. Zelfs bewoners die het zelf niet bepaald makkelijk hebben zetten zich in voor een ander. “Er is altijd iemand die het net iets lastiger heeft dan ik”, zei een bewoner treffend. Die saamhorigheid en solidariteit kenmerken deze wijken. Daarom spelen bewoners ook in dit Pact van Zaandam-Oost een cruciale rol. Niet alleen bij het opstellen, maar ook bij de uitvoering van de plannen.

➤ *‘Problemen die al tientallen jaren spelen, los je niet in een paar jaar tijd op.’*

NIET TERUG NAAR AF

We beginnen in Zaandam-Oost niet vanaf nul. Drie jaren geleden hebben 24 organisaties het Pact voor Poelenburg en Peldersveld getekend. En daarmee beloofd om er samen de komende 20 jaar alles aan te doen om de kinderen in deze wijken een kansrijke toekomst te bieden. Dat doen we samen en we beloven om dit langdurig te doen. Omdat we weten dat niemand het probleem alleen kan oplossen en omdat je problemen die al tientallen jaren spelen, niet in een paar jaar tijd kunt oplossen.

Van 2020 tot 2023 hebben we ervaring opgedaan in de wijken Poelenburg en Peldersveld. Op die aanpak bouwen we nu voort. We verbreden daar waar dat kan de Pact-aanpak in Poelenburg en Peldersveld naar andere wijken met vergelijkbare problematiek. Zaandam Zuid, Rosmolenwijk, Kogerveldwijk en Hoornseveld voegen we nu toe. Tezamen noemen we dat gebied Zaandam-Oost. We nemen de geleerde lessen mee in het nieuwe Pact Zaandam-Oost 2023-2043: ‘We zien je in Zaandam-Oost’. De jarenlange samenwerking en aanpak zijn nodig om patronen te kunnen doorbreken.

De komende 20 jaar focussen we ons samen op vijf thema’s. Dat doen we bovendien als onderdeel van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid van het Rijk.

➤ *‘We willen een sterke coalitie zijn waar de inwoners van Zaandam-Oost op kunnen vertrouwen en bouwen. Die hen het gevoel geeft dat ze worden gezien en gehoord.’*

VIJF THEMA'S

In het Pact Zaandam-Oost werken we aan vijf thema's: jeugd, participatie & armoede, fijn wonen, veiligheid en gezondheid. Deze laatste hebben we toegevoegd. De vijf thema's zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Als Pact-partners pakken we elke opgave dus ook integraal op. En we nemen daarin het bewonersperspectief altijd mee. We willen een sterke coalitie zijn waar de inwoners van Zaandam-Oost op kunnen vertrouwen en bouwen. Die hen het gevoel geeft dat ze worden gezien en gehoord. Zij hebben namelijk extra ondersteuning en investeringen nodig, vaak op verschillende leefgebieden.

In dit Pact hebben we per thema doelen opgenomen voor de komende twintig jaar. De stap die we hierna zetten is om per thema gezamenlijke uitvoeringsplannen te maken. We leggen dan telkens voor vier jaar vast wat we precies gaan doen om onze langetermijndoelen waar te maken. Dat doen we vanuit een goede en scherpe gezamenlijke analyse. Die vier jaar is niet uit de lucht gegrepen: zo kunnen we in spelen op een veranderende wereld. Waarbij we ook in die vier jaar scherp blijven of we de goede dingen doen en de dingen goed doen.

STUREN EN BESTUREN

Besturen

De afgelopen jaren hebben we in het Pact ervaring opgedaan met een langdurige integrale aanpak. De opgaven zijn het uitgangspunt voor de manier waarop we ons organiseren. In dit nieuwe, bredere Pact bouwen we voort op de organisatievorm die we daarvoor ingericht hebben. Zo worden we nog effectiever en slagvaardiger.

We doen dat met een **programmabureau** dat onafhankelijk is van ons als partners. Op die manier jagen we de opgaven het sterkst aan. Daarnaast komen alle organisaties die aan het Pact Zaandam-Oost zijn verbonden samen in het **Partneroverleg**. Dat is een overleg op bestuursniveau. Er is ook een **dagelijks bestuur (DB)**. De bestuursleden vertegenwoordigen het Partneroverleg. Het DB stelt een **programmadirectie** aan. Deze directie is onafhankelijk en gaat in opdracht van het DB aan de slag, samen met het programmabureau. De **burgemeester** ten slotte heeft een prominente rol als onafhankelijk voorzitter. Hij is ook het boegbeeld van het Pact.

Sturen

Een ander belangrijk deel van onze aanpak is het meten van resultaten. Doen we het goed? Wat kan beter? Daarvoor gebruiken we een monitorings- en onderzoekssystematiek. Dat doen we continu, om van te leren en om bij te sturen. Niet alleen per opgave maar ook voor onze totale aanpak. We delen de resultaten telkens met de betrokken partners, bespreken ze en passen onze aanpak waar nodig aan. Het blijft dus niet bij papier.

➤ *‘De Zaanse kinderen van nu zijn de beroepskrachten en ouders van morgen.’*

FOCUS OP DE JEUGD

We hebben het in dit pact niet alleen over onze jeugd, maar ook over onze volwassen Zaankanter. **Maar we laten er geen misverstand over bestaan: we focussen ons op de jeugd.** Alleen, om hen alle kansen te geven om een gezond en gelukkig leven te leiden, moeten we ons ook richten op hun omgeving. Daarom nemen we ook die omgeving mee. Alleen met een gerichte aanpak kunnen we zorgen voor gelijke kansen voor toekomstige generaties in heel Zaanstad. De Zaanse kinderen van nu zijn de beroepskrachten en ouders van morgen. We gaan daarom op volle kracht vooruit en bouwen verder op alle positieve veranderingen en geleerde lessen in Poelenburg en Peldersveld. Willen we echt verandering teweeg brengen, dan vraagt dat lef, volharding en positieve energie. Want één ding weten we zeker: als we blijven doen wat we deden, krijgen we wat we hadden. Samen met onze inwoners hebben we de droom én de plicht om ervoor te zorgen dat het voor de jeugd niet langer meer uitmaakt waar ze opgroeien: in Zaandam-Oost of ergens anders.

LEESWIJZER

Dit pact is omvangrijk. Daarom geven we hier aan hoe de opbouw is en waar je wat kunt vinden. In ‘Onze wijken: een korte geschiedenis’ schetsen we de historische context van Zaandam-Oost. Ook de recentere gebeurtenissen en onze aanpak door de tijd heen komt aan bod. Vervolgens gaan we in ‘De lessen van drie jaar Pact Poelenburg Peldersveld’ in op wat we geleerd hebben bij de uitvoering van onze plannen voor deze twee wijken. Wat nemen we mee in dit nieuwe pact? In ‘De nood is hoog: een analyse van Zaandam-Oost’ laten we zien wat er nu precies aan de hand is in de wijken in dit deel van onze gemeente. Dat doen we aan de hand van de vijf thema’s van dit pact: jeugd, participatie & armoede, fijn wonen, veiligheid en gezondheid. Daarna geven we in ‘Samen: onze missie en de stip op de horizon’ per thema onze ambities, opgaven en doelen aan. Onze horizon daarbij is 20 jaar: waar willen we met elk thema in 2043 staan? In het hoofdstuk ‘Governance’ vertellen we hoe we de komende 20 jaar gaan sturen en besturen. We gaan daarbij in op de organisatie. Ook laten we uitgebreid zien hoe we de uitvoering van dit Pact gaan monitoren. Samen met de governance zorgt het ervoor dat dit pact een succes wordt. In ‘Financiële uitgangspunten’ zien hoe we de uitvoering van dit pact financieel inrichten en wat we op dat vlak als partners hebben afgesproken met elkaar. Tot slot vind je achterin de logo’s en handtekeningen van alle organisaties met wie we dit Pact gaan uitvoeren.

ONZE WIJKEN: EEN KORTE GESCHIEDENIS

Tot diep in de 19de eeuw was de Zaanstreek nog landelijk. Alle dorpen, dus ook Zaandam ten oosten en ten westen van de Zaan, hadden een gelijke opbouw: een dijk langs de Zaan waarlangs woningen, fabrieken en scheepswerven stonden en haaks daarop paden die naar molens in het veld liepen. Toen er geen ruimte meer voor woningen was langs de dijk, raakten de paden volgebouwd.

Het verschil tussen rijk en arm was vooral te zien aan de plaats waar de woningen stonden. Fabrikanten en kooplieden woonden langs het water op de dijk, ambachtslieden en detailhandelaren op de koppen van de paden en het werkvolk achter op de paden. Door de landbouwcrisis rond 1870 en de snelle industrialisatie van de Zaanstreek kwamen veel arbeidsmigranten (werkloze boeren en vissers uit Volendam, Urk en Kampen maar ook uit Friesland) naar Zaandam. De bevolking groeide van 29.000 in 1840 naar 47.000 in 1900 en tot 83.000 in 1940. Tot het einde van de 19e eeuw woonden de verschillende groepen nog min of meer door elkaar. Daarna gingen de rijkere bewoners zich steeds meer in de betere buurten vestigen.

GEZONDE WONINGEN

De invoering van de woningwet in 1901 zorgde dat er een eind kwam aan bouwen met hout. Goed ingedeelde en lichte woningen met eigen sanitair maakten een opmars. Industriële bouwden woningen voor hun werknemers of namen zitting in de besturen van woningbouwverenigingen, die aan het begin van de 20ste eeuw werden opgericht. Rondom de Rosmolenstraat kwamen rijtjeswoningen. Zo ontstond de Rosmolenwijk.

BOUWEN VOOR NIEUWE WERKNEMERS

Na de Tweede Wereldoorlog was de woningnood hoog door de snel groeiende bevolking. Ook waren er te weinig plekken om te ontspannen en niet genoeg scholen. De gemeente besloot drie wijken in één keer te laten ontwerpen: Poelenburg, Peldersveld en Hoornseveld. Ook daarbij stond een gezonde woonomgeving weer op de eerste plaats. Groenstroken werden aangelegd en er werd voor het eerste ingezet op de bouw van meerdere woningtypen, zoals eengezinswoningen, seniorenwoningen, patiowoningen. Maar ook appartementen: er kwam voor het eerst middelhoog- en hoogbouw. Daarin vestigden zich vooral de toegestroomde werknemers uit Friesland en Drenthe. Later volgden ook werknemers uit het buitenland, eerst uit Italië, later vooral ook uit Turkije.

ACHTERUITGANG

In de jaren zeventig kreeg Poelenburg voor het eerst het imago van een probleemwijk. In het wijkoverleg werd gesproken over vandalisme, integratieproblematiek en gettovorming. De economische neergang zorgde dat de werkloosheid toenam. Tegelijkertijd kregen we te maken met gezinshereniging en kwamen er meer bewoners op een beperkt aantal vierkante meters. Wat ook niet meehielp was dat sociale woningbouw vanaf midden jaren tachtig gereserveerd werd voor de laagste inkomens. Daardoor kwam er steeds minder diversiteit in de naoorlogse wijken. Poelenburg werd een wijk waarin 60% van de bewoners een migratieachtergrond had, vooral van Turkse herkomst. Het geld dat zij te besteden hadden, lag fors onder het Zaanse gemiddelde.

1985 POELENBURG PLUS PROJECT

In 1985 kreeg Poelenburg officieel het label 'probleemgebied'. Vanuit het Rijk kwam geld beschikbaar. Dat werd besteed aan het Poelenburg Plus Project: een plan met verschillende maatregelen die de leefbaarheid van de wijk moesten vergroten. Een deel van het geld ging naar scholing en kunst, maar een belangrijk deel ging ook naar de verbetering van de samenhang in de groenvoorzieningen.

2006 - 2011 VOGELAARWIJK

In 2006 kwam Poelenburg in aanmerking voor de zogenaamde landelijke wijkenaanpak van Minister Vogelaar. Samen met de woningbouwcorporaties en bewoners werd een ambitieus masterplan vastgesteld voor 2007-2018. De randvoorwaarden hiervoor waren fysieke veranderingen: vernieuwing van de woningvoorraad en aanpassing van de wijkvoorzieningen. Alleen zo kon Poelenburg zich sociaaleconomisch goed ontwikkelen. Er kwam ook een sociaal programma dat wijkbewoners ondersteunde bij zelfontplooiing en integratie. De kern van de oorspronkelijke plannen zat hem in samenhangende maatregelen op sociaal, economisch én fysiek gebied.

In 2010 bezocht een visitatiecommissie onder leiding van ex-minister Deetman de wijk Poelenburg. Deze commissie sprak met bestuurders van gemeente en corporaties, maatschappelijke instellingen, professionals in de wijk en bewoners. 13 jaar na dit bezoek is het nog altijd interessant om de belangrijkste bevindingen te lezen:

- Werk de ruime ambitie om van Poelenburg een “gemiddelde” wijk uit in concrete scherpe en toetsbare subdoelstellingen. Bind de sociale partners in de wijk daaraan.
- Maak het klein: het gaat om een relatief kleine wijk en dat maakt dat de problemen preciezer in kaart gebracht kunnen worden. Dat geeft ruimte voor oplossingen op maat in plaats van generiek beleid.
- Voor de korte termijn: hou het onderhoud van de bestaande voorraad op peil. Heb oog voor de gevaren van verkoop van huurwoningen aan particulieren die daar zelf niet gaan wonen.
- Participatie: betrek bewoners niet alleen bij de totstandkoming van plannen maar ook bij de uitvoering. En wel op een manier die aansluit bij hun dagelijkse ervaringen en leefwereld.

2011-2016 PRAGMATISCHE AANPAK DOOR MINDER FINANCIËLE MIDDELEN

De omstandigheden veranderden echter snel. Er was minder geld beschikbaar omdat de 'Vogelaargelden' kwamen te vervallen. De corporaties trokken zich door de financiële crisis en door de aanpassing van de Woningwet in 2015 terug op hun rol als woningbeheerder. Daarom moest ook de gemeente scherpe keuzes maken.

Vanaf 2011 kwam de nadruk daarom te liggen op:

1. schoon, heel en veilig;
2. fysieke vernieuwing van bestaande openbare ruimte, woningen en voorzieningen: geen nieuwbouw;
3. kwetsbare gezinnen en jongeren ondersteunen met de nadruk op 'eigen kracht'.

2016-2019 TREITERVLOGGER, ACTIEPLAN POELENBURG EN PELDESVELD

In de zomer van 2016 kwam Poelenburg in het landelijke nieuws. Dit kwam door jongeren die rond de supermarkt Vomar voor overlast zorgden. Dit vuurtje werd aangewakkerd door vlogs, die lieten zien hoe jongeren bewoners, inclusief een raadslid, lastig vielen en de politie treiterden.

Op 15 september 2016 werd unaniem een motie van Groen Links aangenomen: motie 91, Poelenburg Positief. Die motie vraagt het College 'zo snel mogelijk met een plan te komen om Poelenburg constructief en duurzaam te verbeteren en dit plan zo spoedig als mogelijk met de Raad te bespreken'. Daarbij was de oproep om met alle betrokkenen in de wijk in gesprek te gaan, zodat het plan gedragen zou worden door bewoners, organisaties en gemeente. Daaruit kwam begin 2017 het Actieplan Poelenburg Peldersveld voort. Bij het voorbereiden van het Actieplan voor Poelenburg bleek dat de problematiek in een deel van de wijk Peldersveld vrijwel hetzelfde is. Om die reden heeft het Actieplan zowel betrekking op Poelenburg als op Peldersveld.

2020-2023 PACT POELENBURG PELDESVELD

In februari 2020 hebben 24 organisaties het Pact voor Poelenburg en Peldersveld ondertekend. Dat was het officiële startsein voor een 20-jarig integraal plan. Aan de hand van drie thema's (Jeugd, Participatie & Armoede en Fijn & Veilig Wonen) en een aantal concrete en meetbare resultaten zijn we gestart met het toewerken naar een kansrijke toekomst voor de jeugd van vandaag én van de toekomst van deze wijken. Die ambitie (en de lessen die we daaruit hebben geleerd) nemen we over en breiden we uit in dit pact voor Zaandam-Oost. Dat doen we als professionals mét en vóór bewoners. Dit programma is daarmee wezenlijk anders dan de aanpak 'Vogelaarwijken': we doen het nu samen, zoals het hoort. En we delen steeds de resultaten met elkaar. Bovendien trekken we er voor het eerst een lange tijd voor uit: 20 jaar, ofwel een hele generatie.

DE LESSEN VAN DRIE JAAR PACT POELenburg PELDErsVELD

We beginnen met dit Pact Zaandam-Oost niet vanaf nul! De aanpak van de afgelopen jaren heeft ons als organisaties al veel inzichten gegeven en geleerd wat wel en niet werkt, en vooral hoe je steeds weer opnieuw bereid moet zijn om kritisch te zijn op wat en vooral ook hoe we in wijken als Zaandam-Oost werken. In die zin hebben de afgelopen jaren ons een spiegel voorgehouden. Dat nemen we mee in dit nieuwe pact.

GELEERDE LESSEN

- Als stad vestigen we al tientallen jaren de meest kwetsbare groepen in de wijken van Zaandam-Oost. Van het solidariteitsbeginsel *‘de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten’* is geen sprake. Het helpt de wijken en de bewoners als we de **kwetsbaarheid van de wijken niet verder vergroten**.
- Er is weinig vertrouwen in instanties. Onderzoeken en signalen uit de wijk laten dat zien. Om het Pact te laten slagen, is het daarom ontzettend belangrijk dat we de bewoners zoveel mogelijk inspireren om mee te doen. Ieder op zijn eigen manier. Zo kunnen we patronen doorbreken. Als we het vertrouwen terug willen krijgen, moeten we bovendien zorgen voor **zichtbare resultaten op korte termijn en dat we zélf zichtbaar zijn**. Ga aan de slag met de behoeftes van de wijk, laat dat zien en wees transparant.
- Als we iets hebben geleerd de afgelopen jaren, dan is het wel dat **intensieve aandacht, vertrouwen en niet meer loslaten** dé succesfactoren zijn om wijkbewoners te helpen een stap vooruit te zetten. Een goed voorbeeld hiervan is het project ‘Participeren met perspectief’. Een historisch hoog percentage wijkbewoners stroomde de laatste jaren vanuit de bijstand door naar werk. Onze meest kwetsbare stadsgenoten hebben intensieve aandacht nodig, op verschillende leefgebieden. Dat vraagt ook om een combinatie van vaardigheden bij professionals.
- Willen we weten wat we precies moeten doen, waar ieder van ons op z’n sterkst is en hoe we de doelen van het Pact kunnen halen? Dan moeten we **sámen analyseren en van daaruit sámen aanpakken**. De afgelopen jaren hebben de organisaties elkaar veel beter leren kennen en hebben we elkaars expertise ingezet. Dit werkte enorm versterkend en wijkbewoners hebben hier profijt van. Toch zijn organisaties vaak nog intern gericht. Hier moeten we samen aan werken. Als partners is het van belang een hechter netwerk te vormen in de wijken.
- Achterstand bij kinderen ontstaat niet op het moment dat zij naar school gaan. Die begint al tijdens de zwangerschap. We gaan kinderen daarom daadwerkelijk van 0 tot 27 jaar volgen en helpen. Niet alle ouders hebben alles in huis om hun kinderen mee te geven wat ze nodig hebben in het leven. Om allerlei redenen. **Dat betekent dat we in deze wijken soms iets meer moeten doen, of dat we ouders bij een deel van hun taken intensiever moeten ondersteunen**. Dat doen we in het belang van de kinderen en de toekomst van de stad.
- **De menselijke maat is cruciaal**. We zeggen dat vaak, maar we merken dat nog te vaak het systeem centraal staat. Voorzieningen en activiteiten zijn vaak stedelijk bedacht en uitgerold. Bewoners en de wijken krijgen dan wat er standaard in het pakket zit. Of hoe we het gewend zijn altijd te doen. Het is heel menselijk om iedereen dezelfde ondersteuning te willen bieden. Om bestaanszekerheid te creëren en om iedereen goed mee te kunnen laten doen. Voor veel mensen werkt dat prima, standaardproducten en -beleid zijn er niet voor niets. Maar de afgelopen jaren hebben ook laten zien dat het vaak niet zo werkt. Vaak blijkt dat mensen die de ondersteuning het hardst nodig hebben, er het moeilijkst aan kunnen komen. Of die ondersteuning mijden, om redenen die voor hen belangrijk zijn. In de praktijk hebben ze daardoor dus helemaal geen gelijke kansen. Alleen de mensen die wél weten waar ze moeten zijn en mondig genoeg zijn, profiteren van ondersteuning. Als we extra ondersteuning geven aan de mensen die het nodig hebben, krijgen ze een eerlijke kans om mee te doen. **We moeten er dus steeds voor zorgen dat** als maatwerk nodig is om impact te maken, we niet vasthouden aan het systeem. We schieten dan ons doel voorbij. Het werkt zelfs ondermijnend op wat we willen bereiken.

- **Goede en bevlogen professionals in de uitvoering maken het verschil.** Die goede leerkracht, die gepassioneerde hulpverlener die goed kan luisteren, die volhoudt, nooit de lat omlaag brengt en maatwerk durft te leveren. Of de wijkagent en huismeester die in de haarvaten van de wijken opereren. Zij maken uiteindelijk het verschil. Organisaties moeten er zorg voor dragen dat deze professionals hun werk zo goed mogelijk kunnen doen. De uitvoering staat centraal.
- De uitvoering van dit Pact is een zware klus, professionals lopen vaak vast. **We moeten ze meer faciliteren.** Als het meer tijd en aandacht kost om de doelen te behalen, dan moeten ze die ruimte ook krijgen.
- We hebben 'ja' gezegd tegen het Pact om te zorgen dat de huidige en de toekomstige generaties in Zaanstad gelijke kansen hebben. In de toekomst mag het niet meer uitmaken waar je opgroeit. **De behoefte van bewoners staat centraal** en daar moet op worden ingespeeld.
- Als gemeente, onderwijsinstelling, wijkteam, politie, rijk, corporatie, zorgorganisatie of andere partij alleen los je de ingewikkelde problematiek niet op. Daarvoor hebben we een **integrale samenwerking** nodig. Met de focus op een doel dat we samen steunen. De thema's jeugd, participatie & armoede, fijn wonen, veiligheid, en nu ook gezondheid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De thema's moeten in samenhang worden benaderd en het bewonersperspectief moet worden meegenomen.
- Elke wijk is anders. Dat betekent dat **elke wijk ook een andere aanpak en inzet vraagt.** We moeten goed op de hoogte zijn van de leefwereld van bewoners. Zodat beleid aansluit op wat in een bepaalde wijk werkt en nodig is. Vooral de dynamo's van de wijk zijn belangrijk: de sleutelfiguren bij de sportclub, de moskee, de parochie. Die geven extra energie aan bewoners en zijn een actieve schakel tussen hen en professionals. Daarom gaan we bondgenootschappen met hen aan. We sluiten aan bij de logica van de wijk. **De logica van een wijk goed begrijpen en daarop aansluiten is cruciaal om de goede interventies te kunnen doen en te begrijpen wat wel en niet werkt.**
- Hoe graag we het ook zouden willen, het is onmogelijk om deze ingewikkelde problematiek in één keer aan te pakken en op te lossen. We hebben geleerd dat het goed is om soms gewoon te beginnen en gaandeweg te leren en eventueel bij te stellen. Van doen leer je sneller dan van denken. Projecten ontstaan vaak organisch. We rollen ze **gefaseerd** uit bij succes.
- Wat heel belangrijk is, is dat we beseffen dat er ook heel veel wél goed gaat. Daar moeten we op voortborduren. **We moeten ons door tijdelijke middelen niet laten dwingen om succesvolle interventies te stoppen.**

Kast met gratis spullen op een basisschool.
Verzorgd door de brugfunctionaris.

DE NOOD IS HOOG: EEN ANALYSE VAN ZAANDAM-OOST

Voor de analyse van Zaandam-Oost hebben we ons gebaseerd op cijfers, een degelijke deskresearch en ruim 300 interviews met bewoners en professionals uit de wijken. De gesprekken met ruim 300 bewoners en professionals bevestigen de cijfers. Bewoners en professionals zijn daarin eensgezind: “De wijken gaan achteruit op verschillende facetten van de samenleving.” Hieronder volgt de rode draad van die cijfers en gesprekken over de situatie in de wijken én de oorzaken daarvan.

De analyse wordt onderbouwd met verwijzingen naar kernindicatoren voor het Nationaal Programma NPLV (bijlage), dashboards en onderzoeksrapportages.

SITUATIESCHETS

Zaandam-Oost is een gebied in de gemeente Zaanstad en bestaat uit vijf aan elkaar grenzende wijken: Poelenburg, Pelders- en Hoornseveld, Kogerveldwijk, Rosmolenwijk en Zaandam Zuid. In dat gebied wonen 47.000 inwoners.² Alle wijken hebben hun eigen karakteristieken en binnen de wijken zijn er soms grote verschillen. Maar er is ook een gemeenschappelijke deler: de leefbaarheid staat er structureel onder druk.³ Het zijn kwetsbare wijken die steeds verder achterop raken en de problemen zijn hardnekkig. Het gebied Zaandam-Oost heeft te maken met een concentratie en stapeling van problemen op het gebied van leefbaarheid, wonen, werkloosheid, armoede, gezondheid, onderwijs, woon- en leefomgeving, veiligheid, georganiseerde en ondermijnende criminaliteit.⁴ Daarbovenop komt een onevenredig krachtige groei van instromers: arbeidsmigranten uit Oost-Europa die een plek zoeken in het gebied. De kansongelijkheid neemt toe. De coronacrisis heeft dit pijnlijk blootgelegd in de wijken van Zaandam-Oost: de armoede, schulden, werkloosheid en eenzaamheid in de meest kwetsbare huishoudens groeien.⁵ Op dit moment worden die nóg groter, door de stijgende energieprijzen en inflatie.

Een ander kenmerk van de wijken in Zaandam-Oost is dat er gemiddeld veel inwoners met een lage sociaaleconomische status (SES) wonen. Deze groep in Zaanstad is scheef verdeeld en concentreert zich vooral in dit gebied.

LEEFBAARHEID

De leefbaarheid staat al een aantal jaren flink onder druk in het gebied Zaandam-Oost. Het is vaak het eerste onderwerp van gesprek als we met bewoners praten. De fysieke woon- en leefomgeving van inwoners uit deze wijken scoort structureel een onvoldoende, zowel ten opzichte van het gemiddelde van Zaanstad als van Nederland. De Leefbaarometer van 2020 laat zien dat de wijken uit Zaandam-Oost zwak tot onvoldoende scoren door een opeenstapeling van problematiek.⁶

In het gebied Zaandam-Oost wonen relatief veel mensen die hulp of ondersteuning nodig hebben. We zien bijvoorbeeld dat het aantal inwoners met psychische problemen vooral in deze wijken wonen.⁷ Ook wonen er relatief veel inwoners die leven rond de armoedegrens: mensen met schulden,⁸ anderstaligen of laaggeletterden⁹ die moeite hebben om aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. En het is een feit dat mensen die weinig perspectief hebben op de arbeidsmarkt (of dat zo ervaren) eerder betrokken raken bij ondermijnende criminaliteit. Er is voor de relatief grote groep met een lage SES niet veel keuzeruimte voor woningen: de goedkope huursector is de enige optie. Dat zorgt ervoor dat er in Zaandam-Oost een concentratie is van wijkbewoners die met kwetsbare factoren te maken hebben. Sociaaleconomisch sterkere bewoners kiezen er steeds vaker voor om de wijk te verlaten en ergens anders te gaan wonen. Niet alleen voor henzelf maar ook voor de toekomst van hun kinderen.

² Zaanstad in Cijfers

³ Zie bijlage kernindicatoren NPLV en Leefbaarometer 2020

⁴ Zie bijlage kernindicatoren NPLV

⁵ Zie bijv. [factsheet impact corona Zaanstad, 2021](#)

⁶ Bron: Leefbaarometer 2020

⁷ Bron: [Buurtatlas RIVM, 2020](#)

⁸ Zie bijlage kernindicatoren NPLV of [Schuldenproblematiek in beeld, CBS 2021](#)

⁹ Zie bijv. [aandeel licht verstandelijk beperkten per gebied, Woonzorgwijzer Noord-Holland 2020](#)

➤ **‘De laatste 4 à 5 jaar ervaar ik mijn wijk als het afvoerputje van Zaanstad’**
(bewoner van de Rosmolenwijk)

Inwoners zien hun wijk achteruitgaan en kwetsbaarder worden. De term ‘verloedering’ wordt vaak genoemd. Ze zien dat de middenklasse vertrekt en dat er een kwetsbare groep nieuwe bewoners uit Oost-Europa (vooral Bulgaren) en uit de metropoolregio Amsterdam hun wijken instromen. De samenstelling van de wijken in Zaandam-Oost verandert en verslechtert de leefbaarheid volgens bewoners. Inwoners van de wijken zien de verloedering toenemen. Bewoners vertellen dat er op bijna iedere hoek van de straat en bij bijna iedere container afval ligt of wordt gedumpt. Dat het onderhoud van de openbare ruimte tekortschiet, en als iets kapot is er zelden meteen wordt gerepareerd. Dat versterkt het gevoel bij een deel van de bewoners dat ze er niet toe doen. Er wordt openlijk gehandeld in drugs, dat geeft bewoners geen veilig gevoel. Het gevoel van veiligheid is in Zaandam-Oost dan ook flink lager dan in de rest van Zaanstad.¹⁰

VEILIGHEID

De kwetsbaarheid van Zaandam-Oost werkt als een magneet op georganiseerde en ondermijnende criminaliteit. Criminaliteit is zichtbaar aanwezig in de wijken van Zaandam-Oost. Vandalisme, overlastgevend jongeren en drugshandel is iets wat bewoners geregeld meemaken. Maar er is ook veel onzichtbare criminaliteit, bijvoorbeeld achter de gevel van een winkel of woning. Panden die in handen zijn van malafide eigenaren, glazenwassers uit Oost-Europa die worden uitgebuit, huizen die worden opgekocht en verkamerd, en criminele netwerken uit onze wijken die internationaal actief zijn in de handel van verdovende middelen: het zijn maar een paar voorbeelden.

De krachtige criminele netwerken die aanwezig zijn in deze wijken, hebben ook een sterke aantrekkingskracht op een deel van de jeugd die er woont. Met name op jonge jongens die snel geld willen verdienen. Handelen in drugs geeft nog altijd meer aanzien in een deel van de omgeving van deze jongeren dan een startkwalificatie behalen en een normale baan hebben. Bovendien weten criminele netwerken als geen ander in te spelen op de kloof in de samenleving: ze trekken jongeren naar zich toe door wél ‘perspectief’ te bieden. Uit cijfers blijkt dat er in de wijken van Zaandam-Oost een relatief verhoogd risico is op jonge aanwas in drugscriminaliteit.¹¹ Bijna de helft van de als hoog ingeschatte risicojongeren in Zaanstad woont in Zaandam-Oost (47%). Professionals uit het onderwijs signaleren soms dat jonge jongens, in de leeftijd vanaf groep 8 basisonderwijs, worden geronseld als drugskoerier. Jongeren worden benaderd op school, raken via vrienden betrokken of stappen op eigen initiatief in deze wereld. De stap naar drugscriminaliteit is klein en eenmaal binnen, is het een harde, kille en zeer gevaarlijke wereld. Een uitweg is vaak complex wegens bedreiging van de jongere zelf of diens familie, of omdat ‘snel’ geld ook snel went. Voor velen van hen blijft het niet alleen bij het handelen in drugs. Uit bronnen van de politie blijkt dat het aantal high-impact-crimes in Zaandam-Oost groter is dan in andere delen van Zaanstad.¹²

➤ **‘Op straat wordt drugs verhandeld. Handhaving en toezicht ontbreekt.’**
(bewoner van de Rosmolenwijk)

Het thema veiligheid komt in de vele interviews vaak aan de orde. Inwoners vertellen gelukkig dat ze zich meestal overdag veilig voelen op straat. Maar ouders zijn voorzichtig om hun kinderen alleen buiten te laten spelen. Drugszakjes zijn op straat en in portieken te vinden, er wordt hard gereden in de straten en in de avonduren hangen vaak groepen jongeren op straat die zich volgens bewoners bezighouden met drugshandel. Dit zijn maar een paar voorbeelden van zichtbare criminele activiteiten die bewoners geregeld zien. Bewoners geven daarnaast ook een duidelijk signaal af richting politie en handhaving. Toezicht ontbreekt en ze voelen zich niet serieus genomen. Bewoners van Zaandam-Oost hebben een grote behoefte aan gezien en gehoord te worden door instanties. Zij vragen dan ook om meer toezicht en handhaving. Aan het stellen van duidelijke grenzen en er consequenties aan verbinden als iemand zich daar niet aan houdt.

WONEN

Woningen in het gebied Zaandam-Oost zijn eenzijdig en goedkoop. Verhoudingsgewijs zijn er in Zaandam-Oost meer huurwoningen dan koopwoningen. De meeste huurwoningen zijn van woningbouwcorporaties.¹³ Het thema wonen is vaak besproken in de interviews met inwoners. Het woningtekort speelt in heel Nederland en zeker ook hier. Woningen voor starters en ouderen zijn nodig. Tegelijk geven bewoners ook aan dat er andere woningen nodig zijn om een betere mix van bewoners te krijgen in de wijken. Bewoners vertellen dat zij zich zorgen maken over hun eigen woning, of over de kwaliteit van de woningen in de wijk. Zij ervaren dat veel woningen over het algemeen slecht onderhouden worden en niet zijn verduurzaamd. Meer dan gemiddeld hebben woningen in Zaandam-Oost een energielabel E t/m G.¹⁴ In combinatie met armoede en de huidige energieprijzen en inflatie is dat een giftige combinatie voor mensen die rond moeten komen van een sociaal minimum. Het valt bewoners op dat veel buurtgenoten aan het overleven zijn. In de interviews met bewoners is weinig gesproken over schulden.

¹⁰ Zie bijvoorbeeld de *Zaanse veiligheidsindex*, 2021, gebaseerd op de landelijke Veiligheidsmonitor

¹¹ Bron: *Dashboards Focus Gebieden* en *Zicht op ondermijning*

¹² Bron: *Dashboards Focus Gebieden*

¹³ Bron: CBS Statline en bijlage kernindicatoren NPLV

¹⁴ Bron: *Dashboards Focus Gebieden*

Maar we weten uit cijfers dat relatief veel inwoners uit Zaandam-Oost schulden hebben in de vorm van geregistreerde betalingsachterstanden (bijvoorbeeld betalingsachterstand op de zorgpremie). Daardoor is er een verhoogd betaalrisico op corporatiewoningen.¹⁵ Daarnaast hebben met name in de Rosmolenwijk en Zaandam Zuid huiseigenaren te maken met funderingsproblemen van hun woning.¹⁶

➤ *'Ik moet veel kosten maken om mijn huis warm te krijgen. Om die reden hebben we de hele winter de verwarming op 16 graden staan.'*

(bewoonster van de Rosmolenwijk)

We noemden het eerder al: de samenstelling van de wijken in Zaandam-Oost verandert. Dat komt mede door verkamering en opkoping van woningen door malafide verhuurders, maar ook door de instroom van een kwetsbare groep nieuwe inwoners uit de metropoolregio Amsterdam en van arbeidsmigranten uit Oost-Europa (zie volgende alinea). Daardoor verdwijnt de verbondenheid tussen mensen.¹⁷ Terwijl juist die verbondenheid en het sociaal contact tussen buurtbewoners zo karakteriserend was voor Zaandam-Oost. Sociaal-economisch sterkere bewoners kiezen er steeds vaker voor om de wijk te verlaten en ergens anders te gaan wonen. Niet alleen voor henzelf maar ook voor de toekomst van hun kinderen.

ARBEIDSMIGRANTEN OOST-EUROPA

Oost-Europeanen, en dan met name Bulgaren, vinden steeds vaker hun weg naar de wijken van Zaandam-Oost. Zaanstad telt in 2023 2.257 inwoners van Bulgaarse afkomst die in de Basisregistratie Personen (BRP) staat ingeschreven. Zes jaar ervoor telde Zaanstad 792 inwoners die uit Bulgarije kwamen. Het aantal Bulgaren in Zaanstad is in zes jaar tijd dus meer dan verdubbeld (+ 350%).¹⁸ En dit zijn alleen de bewoners die in de BRP staan ingeschreven. Het sterke vermoeden bestaat - onder andere vanuit de ervaringen van andere gemeenten en de controles van het gemeentelijke team Wijkgerichte Overlast - dat het merendeel van de mensen niet in de BRP staat. Zo'n driekwart van de Bulgaren woont in een van de wijken van Zaandam-Oost. Het lijkt erop dat vooral zij onderdak krijgen in de (particuliere) huizen die worden opgekocht en verkamerd. Daarnaast zien we steeds meer dat deze nieuwe bewoners zelf een woning kopen en daar vaak met meerdere generaties intrekken. Wat volgens omwonenden vaak allerlei leefbaarheidsproblemen met zich meebrengt.

Inwoners en professionals van Zaandam-Oost ervaren die toename van het aantal Oost-Europeanen, en met name mensen uit Bulgarije. Het aantal Bulgaarse kentekens in de straten van Zaandam-Oost valt op, net als de stijging van het aantal glazenwassers en het toenemende aantal kinderen uit Bulgarije in het basisonderwijs. Een schooldirecteur van een basisschool in Zaandam-Oost signaleert dat 90% van de kinderen die nieuw instroomt Bulgaars is en de Nederlandse taal niet spreekt.¹⁹ Vaak lopen deze kinderen achter in hun ontwikkeling, zijn ze onthecht en getraumatiseerd. Volgens professionals zijn de ouders van de kinderen niet op de hoogte van het Nederlandse schoolsysteem en weten ze vaak niet wat er van hen wordt verwacht. Wat overigens niet betekent dat zij niet het beste voor hun kind willen. Professionals uit verschillende disciplines maken zich niet alleen grote zorgen over de ontwikkeling van de kinderen, maar ook over de omgeving waarin zij opgroeien. Bijvoorbeeld over hun woonsituatie.

➤ *'Regelmatig komen er busjes vol Bulgaren de wijk in rijden. Ze komen rechtstreeks uit Bulgarije. In de bus hebben zij hun ontlasting moeten doen en dat wordt hier - bij de container in mijn straat - gedumpt.'* *(bewoner van Hoornseveld)*

Die toestroom van kwetsbare arbeidsmigranten uit Oost-Europa naar Zaandam-Oost heeft grote impact op alle leefgebieden. Bijvoorbeeld op scholen en de voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Een deel van de kinderen die instromen heeft een laag taalniveau en een lage sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit heeft impact op de klas, school en andere kinderen. In de zorg is er een toenemende vraag, met name bij de huisartsen en in het ziekenhuis. En ook op het gebied van veiligheid en ondermijning ontvangen we signalen over slachtoffers van mensenhandel, prostitutie en arbeidsuitbuiting.

¹⁵ Bron: Dashboard Focus Gebieden

¹⁶ Bron: *Staat van de Stad*, 2021

¹⁷ Zie bijvoorbeeld de schaalscore sociale cohesie in de *Zaanse Wijkenmonitor*

¹⁸ Bron: Intern document gemeente Zaanstad, 'Bulgaren in Zaanstad', 2023 en aanvullende analyse, zomer 2023

¹⁹ Bron: Interviews met schooldirecteuren

JEUGD

Kinderen die opgroeien in kwetsbare wijken, hebben aanzienlijk minder kansen in het onderwijs en later op een goed inkomen. Dat geldt ook voor een deel van de kinderen die opgroeit in Zaandam-Oost.²⁰ We weten uit eerdere onderzoeken hoe belangrijk gemengde buurten en scholen zijn voor de ontwikkeling van de wijk en haar jongste bewoners.²¹ Waar je wieg staat, wat je afkomst en de sociaaleconomische status van het gezin waarin je opgroeit is, bepaalt je startpositie en uiteindelijk je toekomst.

In Zaandam-Oost zien we dat de meeste basisscholen sterk gesegregeerd zijn. Professionals in het onderwijs zien dat het verschil tussen kinderen van ouders met een andere sociale en economische achtergrond steeds meer toeneemt. Daarnaast zien we op deze scholen een hoog percentage kinderen die risico lopen op onderwijsachterstanden. Dat is op z'n minst zorgelijk te noemen. Ouders die sociaal-economisch sterker zijn, kiezen voor een school buiten de wijk.

Dat je wieg bepaalt wat je kansen zijn, zien we ook bij kinderen en jongeren die in het gebied Zaandam-Oost opgroeien. In vergelijking met jeugd in andere wijken en dorpen in onze stad doen zij het helaas op verschillende onderdelen slechter dan leeftijdgenoten in de rest van de stad. Dat zien we ook terug in de verwachte onderwijsachterstanden bij peuters en basisschoolleerlingen. Meer dan de helft komt voor de rekening van Zaandam-Oost (58%). En van de 15 basisscholen met een A-status in Zaanstad (dit zijn scholen met een groot aantal kinderen met een hoog risico op onderwijsachterstanden, wat vraagt om een geïntensiveerde inzet op kwaliteit en interventies), staan er twaalf in Zaandam-Oost.²² Basisschoolleerlingen uit Zaandam-Oost scoren over het algemeen lager op hun citotoets en krijgen veel vaker een schooladvies voor vmbo-kader en beroepsgerichte leerwegen dan voor havo en vwo.²³

Bovendien verlaten jongeren uit Zaandam-Oost vaker een opleiding zonder startkwalificatie dan hun leeftijdgenoten in de rest van de stad. De cijfers liegen er niet om: 21% (Poelenburg), 21% (Pelders - en Hoornseveld), 18% (Kogerveldwijk), 18% (Rosmolenwijk) en 19% (Zaandam Zuid) van de 18 t/m 30-jarigen heeft geen startkwalificatie tegen 14% in heel Zaanstad.²⁴

➤ *'Er is vanuit de jongeren en hun ouders een grote vraag naar huiswerkbegeleiding.'*
(professional uit Zaandam Zuid)

De jongeren uit Zaandam-Oost geven in de interviews aan dat zij zich vervelen en jaloers zijn op het aanbod aan activiteiten in Poelenburg en Peldersveld. Ze willen graag net als daar een eigen plek om samen te komen. Ook vertellen ze dat thuis niet altijd die rustige plek is waar ze aan hun school kunnen werken. Ze hebben een grote behoefte aan rolmodellen, genoeg naschoolse activiteiten, een rustige plek om hun huiswerk te maken, ontmoetingsplekken voor leeftijdgenoten, huiswerkbegeleiding en aan een omgeving waarin zij hun talenten kunnen ontwikkelen. Dat zeggen niet alleen de jongeren zelf, maar ook de professionals die met hen werken.

ARMOEDE

In het gebied Zaandam-Oost kunnen in verhouding meer inwoners om allerlei redenen moeilijk aansluiting vinden bij de arbeidsmarkt. Bijvoorbeeld omdat veel inwoners de Nederlandse taal niet of niet goed genoeg beheersen, laaggeletterdheid vaker voorkomt, ze laag zijn opgeleid,²⁵ ze geen beroepsopleiding hebben gevolgd of omdat ze gezondheidsproblemen hebben. Daardoor wordt de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter. De arbeidsparticipatie van inwoners uit Zaandam-Oost (62%) is lager dan het Zaanse gemiddelde (68%).²⁶

➤ *'De werkloosheid is zichtbaar door de vele mensen die thuis zijn'*
(bewoner van Rosmolenwijk)

Inwoners uit Zaandam-Oost hebben meestal minder te besteden, bepaalde buurten uitgezonderd. Het gemiddelde inkomen per jaar is dan ook een stuk lager dan in de rest van Zaanstad.²⁷ Per persoon is het verschil bijna €4.000. Per huishouden loopt dit verschil op van €5.800 (Zaandam Zuid) tot €8.000 (Poelenburg). Er zijn relatief veel mensen in Zaandam-Oost met een bijstandsuitkering in vergelijking met de rest van Zaanstad: 42 van de 1000 bewoners in Zaandam-Oost tegenover 24 van de 1000 bewoners in Zaanstad.²⁸ Dat brengt de nodige bijbehorende problemen met zich mee. Armoede, een slechte fysieke gezondheid (zoals ernstige obesitas) en mentale gezondheidsproblemen zijn er volop in de wijken.²⁹

²⁰ Zie bijvoorbeeld *Kansenatlas SEO 2021*, *Dashboord onderwijsachterstanden CBS 2021* en de *Kansenkaart Zaanstad 2021*

²¹ Bron: 'Sturen op gemengde wijken', onderzoek Platform 31, 2018

²² Bron: Dashboord verwachte onderwijsachterstanden CBS

²³ Bronnen: *Dashboord Focus Gebieden, Onderwijs in Cijfers Zaanstreek*

²⁴ Bron: Kis Wijkmonitor 2020

²⁵ Bron: CBS Statline

²⁶ Bron: CBS 2020

²⁷ Bronnen: *Dashboord Focus Gebieden, Zaanstad in Cijfers*

²⁸ Bron: dashboord focus gebieden, Armoedemonitor Zaanstad

²⁹ Bron: *Buurtatlas RIVM, 2020*

Relatief veel kinderen groeien op in armoede. Hun ouders moeten vaker dan ouders uit de rest van de stad rondkomen van een sociaal minimum of krijgen een bijstandsuitkering. Armoede geeft dagelijks stress. Mensen hebben letterlijk veel aan hun hoofd. Stress doet wat met je IQ. Het maakt dat je je minder goed kan concentreren en last hebt van tunnelvisie. Dat je slechter slaapt en last hebt van andere gezondheidsproblemen.

GEZONDHEID

Gezondheidsklachten zijn vaak een teken dat er meer aan de hand is. En als ze langer duren, staan ze in de weg om vooruit te komen. Deelnemen in de samenleving is moeilijker bijvoorbeeld. Gezondheidsindicatoren en de mate waarin mensen betrokken zijn bij de samenleving hangen direct met elkaar samen.³⁰ Inwoners van Zaandam-Oost hebben een slechtere gezondheid dan de gemiddelde Zaanse bewoners. Zo hebben meer bewoners (jong en oud) ernstige obesitas, gebitsproblemen, en ervaren ze meer stress, eenzaamheid, angsten en depressies. Ook zien we dat het aantal huishoudens met geestelijke gezondheidszorg hoger ligt dan in de rest van Zaanstad. Met name in Pelders- en Hoornseveld, Rosmolenwijk en Zaandam Zuid.³¹

➤ *'Ik vind het moeilijk om met een klein budget een gezonde maaltijd te maken.'*
(bewoner van Hoornseveld)

Bewoners die een kleine portemonnee hebben, vinden het lastig om met weinig geld een gezonde maaltijd klaar te maken. Er lijkt ook te weinig kennis over te zijn. Nog schokkender is dat bewoners van Zaandam-Oost zich niet alleen vaker ongezond voelen: ze leven ook gemiddeld aanzienlijk korter. De kans om voor je 65e te overlijden is er zelfs 50% groter dan in een welvarende buurt.³² En het verschil in het aantal jaren dat mensen hun gezondheid als 'goed' beoordelen, is maar liefst 15 jaar. Zoiets werkt helaas vaak generaties lang door.

OVERBELASTE ZORG EN VERTREKKENDE PROFESSIONALS

Wat opviel in de gesprekken met bewoners, was dat ze heel vaak noemden dat het voor hen belangrijk is om een vast gezicht en aanspreekpunt te hebben. Vooral als het gaat om zorg en hulpverlening. En dat zij snel terecht kunnen als de nood hoog is. Volgens bewoners zijn er veel personeelsswisselingen. Dat helpt hen niet om de problemen aan te pakken.

De professionals zelf geven dat laatste ook aan in de gesprekken: ze vertellen over een groot verloop onder collega's. Soms omdat ze ergens anders betere arbeidsvoorwaarden of een beter carrièreperspectief hebben, maar ook omdat dat het werken in deze wijken echt iets anders van je vraagt. De problematiek is niet alleen heftig, het is met name ook de hoeveelheid heftige gevallen en het gevoel van onvermogen. Omdat je het gevoel hebt – om verschillende redenen – dat je niet in staat bent om de problemen op te lossen.

Dat vraagt om volharding. De professionals signaleren een overbelast systeem. Er zit een maximum aan wat het zorg- en hulpverleningsveld aankan als het gaat om capaciteit en faciliteiten. We zien en horen vooral van professionals dat zij er niet veel meer bij kunnen hebben. Dat heeft alles te maken met de samenstelling van de wijken en de naar verhouding grote instroom van nieuwe kwetsbare bewoners. Het grote risico daarvan is dat de wijkbewoners niet meer de zorg en ondersteuning kunnen krijgen die zij vaak zo hard nodig hebben. En dat de problemen alleen maar verder toenemen.

³⁰ Bron: 'Als we niets doen groeit sociale ongelijkheid uit tot de betonrot van de democratie', artikel Volkskrant (28 juni 2022)

³¹ Bron: CBS 2019, Buurtatlas RIVM 2020

³² Bron: PBL,

https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2020-verdeling-van-gezondheid-en-leefomgevingskwaliteit-over-buurt-2198_0.pdf

SAMEN: ONZE MISSIE EN DE STIP OP DE HORIZON

Ambities, opgaven en de resultaten over 20 jaar

OPGAVE 1 - JEUGD:

KINDEREN DIE OPGROEIEN IN ZAANDAM-OOST MOETEN DEZELFDE KANSEN HEBBEN OP TALENTONTWIKKELING EN EEN KANSRIJKE TOEKOMST

SITUATIE NU

De cijfers in het vorige hoofdstuk zeggen genoeg: kinderen en jongeren die in Zaandam-Oost opgroeien, zijn op heel wat onderdelen slechter af dan leeftijdgenoten in de rest van de stad. Er wonen veel (aanstaande) ouders in kwetsbare omstandigheden: armoede (15-21% van de minderjarige kinderen in Zaandam-Oost groeit op in een minima-gezin tegen 9,4% in de rest van Zaanstad),³³ laaggeletterdheid (in het Nederlands, maar vaak ook in de moedertaal), praktisch geschoold (32 tot 42% van de inwoners van Zaandam-Oost tegen 28% in Nederland³⁴) en alleenstaand ouderschap (23 tot 32% van de kinderen groeit op in een eenoudergezin tegenover 20% in Zaanstad).³⁵

HET MAAKT UIT WAAR JE WIEG STAAT

De eerste duizend dagen na de conceptie zijn bepalend voor de ontwikkeling van een kind. Als de moeder een ongezonde leefstijl heeft, stress ervaart door financiële problemen, huisvestingsproblemen, geweld, traumatische ervaringen, teleurstellingen, of andere problemen, dan begint dat kind met een achterstand in het leven. Dit heeft invloed op de hersenontwikkeling en het geboortegewicht. In Zaandam-Oost worden meer kinderen te vroeg geboren en met een laag geboortegewicht.

Aanstaande ouders in deze wijk wachten vaak te lang, meestal pas na de eerste cruciale 10 weken van de zwangerschap, om een verloskundige te raadplegen. Ook worden vaccinaties, zoals die tegen maternale kinkhoest, minder vaak genomen door aanstaande ouders met een migratieachtergrond, mogelijk door taalbarrières en onvoldoende bewustzijn van het belang van vaccinaties.

Dit betekent dat belangrijke zorg wordt gemist of te laat begint. Als er wel op tijd hulp komt, zien verloskundigen zich geconfronteerd met complexe maatschappelijke problemen waarvoor ze niet zijn opgeleid. Een enkele keer aankloppen bij sociale wijkteams is meestal niet voldoende. In Zaanstad is het Voorzorg-programma beschikbaar voor aanstaande ouders, maar het bereikt slechts een beperkte groep. Daarom is er de Moeders van Zaandam-interventie als aanvulling.

Jeugdgezondheidszorg (JGZ) speelt direct na de geboorte een belangrijke rol bij het monitoren van risico's in de ontwikkeling van kinderen. Echter, de digitale vragenlijsten die ouders kunnen invullen als voorbereiding op consulten leveren weinig respons op. Hetzelfde geldt voor de overgang naar de voor- en vroegschoolse educatie (VVE). In Zaandam-Oost hebben bewoners vaak te maken met kwetsbare omstandigheden, wat betekent dat de toeleiding naar de VVE speciale aandacht vereist. Dit laat zien dat onze systemen uitgaan van een algemene norm die niet past bij de realiteit in Zaandam-Oost.

³³ Bron: [Dashboard Focus Gebieden](#) en [Dashboard Schuldenproblematiek Zaanstad in Cijfers](#)

³⁴ Bron: CBS 2020 via [zicht op wijken.nl](#)

³⁵ Bron: [Dashboard Focus Gebieden](#)

In sommige gemeenschappen wordt het brengen van kinderen naar een voorschool of kinderdagverblijf gezien als teken dat je geen goede ouder bent. Veel ouders zijn hier niet vertrouwd mee en twijfelen over de kwaliteit van de zorg voor hun kinderen. Bovendien heerst er wantrouwen tegenover de overheid vanwege zaken zoals de toeslagenaffaire. Daarom is het essentieel om vertrouwen op te bouwen door meer aan te sluiten bij de leefwereld van deze gezinnen, wat een andere aanpak vereist. Het aanbieden van hulp zonder het label 'hulp' blijkt effectiever.

Ouders die vanuit het buitenland naar Nederland zijn gekomen, zijn vaak onbekend met het Nederlandse onderwijssysteem. De voor- en vroegschoolse educatie (VVE) is voor hen vaak nieuw en onbegrepen. Het schoolstelsel sluit niet goed aan op wat deze ouders gewend zijn, wat tot onzekerheid leidt. Hierdoor starten kinderen met een achterstand en is het moeilijk om die later in te halen.

We merken ook dat de complexiteit van de problemen toeneemt. Door COVID-19 hebben kinderen weinig sociale interactie gehad en missen ze sociale en schoolse onderwijsvaardigheden. Pedagogisch medewerkers en leerkrachten bieden vooral zorg in plaats van onderwijs. Er is behoefte aan een betere samenwerking tussen voorscholen en basisscholen, met meer focus op kwaliteit.

Over de hele linie moeten ouders actiever worden betrokken, van zwangerschap tot basisschool en daarna. We moeten gezinnen meer ondersteunen, zodat kinderen deelnemen aan de VVE en in een stimulerende omgeving opgroeien. We willen ouders in Zaandam-Oost helpen zodat hun kinderen een goede start krijgen. In Poelenburg en Peldersveld hebben we de Zaanse Aanpak ontwikkeld, gericht op ouderbetrokkenheid en toeleiding naar de VVE. Elke partner heeft het enthousiasmeren van ouders voor de VVE opgenomen in hun programma.

Kinderen worden beïnvloed door school, gezin en wijk. Veelal ontwikkelt een kind zich buiten school, maar we zien dat dit niet een stimulerende omgeving is. Ze moeten schakelen tussen verschillende werelden, wat leidt tot een achterstand in hun ontwikkeling en een onbenut potentieel voor de samenleving. Veel ouders laten als gevolg van armoede of onbekendheid hun kinderen niet deelnemen aan bijvoorbeeld sport, muziek of andere activiteiten. Hierdoor missen de kinderen de mogelijkheid deze talenten te ontwikkelen en komen zij minder in aanraking met kinderen buiten het eigen netwerk.

Niet alle gezinnen in Zaandam-Oost hebben dezelfde kansen. Sommige ouders kiezen ervoor om hun kinderen elders naar school te sturen. Hierdoor hebben scholen in Zaandam-Oost een onevenredig aantal kwetsbare leerlingen. Overgewicht komt vaker voor in deze wijk, meestal vanwege goedkopere en ongezonde voeding.

De toename van Bulgaarse kinderen, vaak van Roma-afkomst, brengt bovendien extra uitdagingen met zich mee, zoals schoolverzuim en sociaal-emotionele problemen. Ook zien we een groeiende polarisatie tussen leerlingen op het gebied van lhbtq+, afkomst en religie. Allebei zaken waar we aandacht voor moeten hebben.

Samengevat staan kinderen in Zaandam-Oost voor veel obstakels en lopen meer risico een achterstand, vanaf de geboorte tot na hun schooltijd. Dit vraagt om een gecoördineerde aanpak om hun ontwikkelingskansen en positie in de maatschappij te verbeteren.

VERLEIDING VAN CRIMINALITEIT

De wijken van Zaandam-Oost zijn kwetsbaarder voor illegale ondermijnende praktijken dan andere wijken in Zaanstad. Dat betekent niet dat alle jongeren hier vatbaar voor zijn, maar in vergelijking met andere wijken is het percentage relatief wel hoog.³⁶ Er zijn in Zaandam-Oost veel factoren die dat veroorzaken. De armoede, schulden en het gebrek aan perspectief maken het voor criminelen aantrekkelijke plekken om jongeren te werven voor hun business. Jongens gaan als koerier een centje bijverdienen of zelf drugs verhandelen. Ook jongeren met een licht verstandelijke beperking zijn een prooi voor criminelen. Ze kunnen als geldezel verstrikt raken in de schulden en geen uitweg meer zien uit de criminaliteit. En dan zijn er ook loverboys die kwetsbare meisjes verleiden totdat ze in de prostitutie terechtkomen – een circuit waar lastig uit te komen is. Zelfs op de basisscholen zijn er al kinderen die uit stelen worden gestuurd.

- *‘Je ziet het gewoon gebeuren: jongeren met een licht verstandelijke beperking zijn een prooi voor criminelen.’ (jongerenwerker)*
- *‘Ik werk één dag per week bij de Vomar, daarnaast breng ik pakketjes [drugs, red.] rond. Mijn ouders denken dat ik al mijn geld verdien bij de Vomar, maar zo kan ik hen veel beter ondersteunen dan als ik alleen bij de Vomar zou werken.’ (jongere uit de Rosmolenwijk)*

GEWENSTE SITUATIE 2043

Jongeren in Zaandam-Oost hebben net zoveel kansen op een goede ontwikkeling en positie in de maatschappij als jongeren in de rest van de stad en het land.

In 2043 onderscheidt Zaandam-Oost zich niet van andere wijken. Er is een gemêleerde bewonerssamenstelling: er wonen mensen met hogere en lagere inkomens door elkaar en kinderen met verschillende achtergronden zitten bij elkaar op school. Ouders ondersteunen hun kinderen zo goed mogelijk bij hun ontwikkeling en kinderen hebben een duidelijk beeld van hun mogelijkheden en kansen. Jongeren ervaren dat ze een perspectief op een goede toekomst hebben.

Het risico op achterstanden bij kinderen in Zaandam-Oost is niet anders dan in de rest van Zaanstad. Dat geldt voor alle indicatoren. De gezondheidsverschillen die er in 2023 zijn, zijn zoveel mogelijk ingelopen.

- *‘Ik zou graag een plek willen waar ik na school terecht kan.’ (jongere uit Rosmolenwijk)*
- *‘Ik zou heel graag uit huis willen, maar er zijn geen woningen en ik ben al 25.’ (jongere uit Poelenburg)*

Hoe bereiken we dat?

Om dit waar te maken, zetten wij ons in voor de jeugd. Elk kind heeft namelijk talent en potentieel om als een zelfstandige inwoner zijn leven vorm te geven. Daarom investeren we langs de levenslijn van kinderen, vanaf de conceptie totdat ze 27 jaar zijn. En als het nodig is nog langer.

We focussen op het brede netwerk rondom de jeugd en op de verschillende ontwikkelingsgebieden:

- Ouders: door ze gevraagd en ongevraagd te informeren en te ondersteunen bij de opvoeding.
- Taalontwikkeling: door al snel na de geboorte te starten met een rijk taalaanbod. Dat doen we zowel in de eigen taal als in het Nederlands. En we gaan daarmee door op de voorschool, de basisschool en het voortgezet onderwijs.
- Brede en talentontwikkeling: zodat kinderen en jongeren hun talenten kunnen ontdekken en ontplooiën en hun algemene ontwikkeling kunnen verbreden. Zo krijgen ze een breder venster op de wereld en de mogelijkheden die daar voor hen liggen.
- Startkwalificatie: dit helpt jongeren bij hun studie- en beroepskeuze. We doen dat met een brede blik op mogelijkheden en beroepen met toekomstperspectief, en door het coachen en begeleiden tijdens de hele schoolperiode en daarna.
- Persoonlijke begeleiding van jongeren die de verkeerde afslag nemen: we begeleiden hen terug naar school of werk.

Zoals gezegd wil elke ouder het beste voor zijn kind, maar weet niet iedereen altijd hoe hij die betrokkenheid invulling kan geven. We gaan daarom extra investeren in ouders en kinderen vanaf heel jonge leeftijd. Maar we verbeteren ook de vroegsignalering door de samenwerking tussen de partners te versterken. We starten daar al mee vanaf -10 maanden. We doen dat met voorschool vanaf 2½ jaar, verlengde leertijd in het basisonderwijs, huiswerkbegeleiding, talentontwikkeling, coaching, voorlichting over goede voeding en mogelijk zelfs al mondjesmaat verlengde leertijd op het voortgezet onderwijs.

Dit doen we natuurlijk allemaal niet zonder de ouders te betrekken en te stimuleren. We schuwen er niet voor soms (tijdelijk) op de stoel van ouders te gaan zitten, omdat zij niet altijd de benodigde ondersteuning kunnen geven. Het belang van de kinderen staat voorop. Vanaf het moment dat een kind op komst is, ondersteunen we de ouders door ze te informeren en te begeleiden bij het opvoeden en opgroeien van hun kind. En natuurlijk zijn er ouders in Zaandam-Oost die het goed doen. Hen zetten we in als rolmodel of ambassadeur. De maatregelen zijn goed voor de jeugd van vandaag en tegelijk ook preventief, want deze kinderen zijn de ouders van morgen.

Alle kinderen en jongeren groeien gezond en veilig op, ontplooien hun talenten, kwalificeren zich en vinden hun weg naar de arbeidsmarkt.

MEETBAAR RESULTAAT	MEEST RECENTE CIJFERS/ PERCENTAGE IN 2023		10 JAAR	20 JAAR
Bereik VVE	Zaandam-Oost	73%	90%	95%
Referentieniveau	NNB*		NNB*	NNB*
% 18-30 jarigen zonder startkwalificatie	Zaandam-Oost Zaanstad	20% 14%	Afstand Zaandam-Oost en Zaanstad is gehalveerd	Gemiddelde Zaanstad
% kinderen met overgewicht/ obesitas	Zaandam-Oost Zaanstad	29 tot 41%** 21%	Afstand Zaandam-Oost en Zaanstad is gehalveerd	Gemiddelde Zaanstad

De indicator Referentieniveau vertelt iets over de vaardigheden van de kinderen op het gebied van taal en rekenen. Vaardigheden die zij nodig hebben om zelfredzaam te zijn in de maatschappij en aansluit bij hun vervolgopleiding. Voor het fundamentele niveau is de norm hetzelfde voor elke school. De streefniveaus zijn voor iedere school anders, gericht op de toegevoegde waarde die de school heeft en kan hebben. Voor scholen waar risico op onderwijsachterstanden zijn andere normen dan voor scholen waar leerlingen niet die risico's hebben (schoolweging). De scholen binnen het Pact willen niet alleen dit minimale streefniveau halen, maar boven het landelijke gemiddelde zitten van dit bepaalde streefniveau.

* Cijfers op het moment van schrijven nog niet bekend.

** Nu (nog) geen cijfer voor Zaandam-Oost beschikbaar, min. en max. van onderliggende wijken genomen.
Bronnen: VVE monitor Zaanstad, dashboard focus gebieden, GGD Zaanstreek-Waterland.

Voorbeelden van concrete uitwerkingen, vooruitlopend op de uitvoeringsplannen:

- We investeren in een grotere betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kinderen op de basisschool. Dat geldt ook voor de mogelijkheden van ouders om hun kinderen van jongs af aan gezond te laten opgroeien en ze in hun ontwikkeling te stimuleren. Dat doen we door meer ondersteuning te geven in de allervroegste fase van het leven van kinderen (de eerste 1000 dagen: preconceptie, zwangerschap en eerste levensjaren).
- We zorgen voor kwalitatief goede voorschoolse educatievoorzieningen. Dat doen we voor kinderen vanaf 2½ jaar, voor 4 dagdelen per week. Ons doel is dat 95 tot 100% van alle kinderen die daarvoor in aanmerking komen er gebruik van maken.
- Voorscholen en basisscholen zorgen voor een kwalitatief goed en doorlopend aanbod voor jonge kinderen van 2½ tot 6 à 7 jaar.
- We werken aan een gemeenschappelijke pedagogische visie waar alle partners (ouders, leerkrachten en jongerenwerkers) zich goed bij voelen. Een visie waar ze zich aan willen verbinden, niet alleen op de (voor) scholen maar ook in de wijk.
- We zorgen dat de basisscholen in moderne, aantrekkelijke gebouwen zijn gehuisvest. Daar hebben ook de kinderopvang, de voorschool en andere voorzieningen voor kinderen en gezinnen een plek. De school is het centrum in de wijk.
- We gaan segregatie op scholen actief tegen. Dat doen we door in de veranderende wijken te zorgen dat de scholen aantrekkelijk zijn en blijven voor de kinderen van alle ouders.
- Op alle basisscholen met een A-status in Zaandam-Oost maken we de verlengde leertijd mogelijk. We gaan voor minimaal 2,5 uur maar we streven naar 10 uur per week. We zorgen dat de programma's zich richten op sport, cultuur, talentontwikkeling en een breed venster op de wereld.
- We zorgen voor naschools aanbod voor VO-leerlingen. Dat doen we met huiswerkbegeleiding en een verrijkt sport- en cultuuraanbod.
- We zetten in op meer culturele sensitiviteit bij professionals in het veld en het vergroten van de weerbaarheid. Dat doen we via training en coaching.
- We werken actief aan de impact die de schoolsluitingen door corona hebben gehad op het ontwikkelen van sociale en executieve vaardigheden, de woordenschat en het welzijn van kinderen en jongeren.
- We gaan zorgen dat zorg en hulp dicht bij het onderwijs georganiseerd worden. Een goed voorbeeld is onder andere de Amsterdamse Familie School.
- We begeleiden jongeren in het VO optimaal. Zo voorkomen we afstroom en laten we ze kansrijk doorstromen naar het vervolgonderwijs.
- We zetten in op een doorgaande lijn van onderwijs, zorg en jongerenwerk. Dat doen we door als partijen langs de hele levensloop optimaal te gaan samenwerken.
- We gaan de visie op taalontwikkeling verder uitvoeren. Zo maken we die effectiever en vergroten we het bereik.
- We zetten in op sterk techniekonderwijs in samenwerking met bedrijven.
- Samen met werkgevers gaan we (stage)discriminatie tegen.
- We zorgen dat preventief jongerenwerk meer impact krijgt. Dat doen we door sterker te gaan samenwerken als partners. Ook zorgen we voor een sluitende keten voor jongeren die overlast geven.
- We regelen dat professionals hun signalen over vermoedens van criminele activiteiten sneller kunnen delen. Zo kunnen we preventief optreden.
- We gaan jongeren individueel intensief begeleiden om ze op het rechte spoor te brengen en te houden. Daarvoor maken we gebruik van regulier preventief jongerenwerk. Door er op tijd bij te zijn kunnen we zo voorkomen dat jongeren onnodig in de jeugdzorg terecht komen.
- Alle scholen en partners in de wijk verbinden zich aan het samenwerken aan de gezondheid van de kinderen en jeugd in Zaandam-Oost. Dat doen we met een programma: een dat preventie en aanpak van overgewicht combineert met bewegen en gezonde voeding in een gezonde omgeving. Denk hierbij aan gezonde schoolpleinen met veel ruimte voor bewegen en gymzalen voor extra sportactiviteiten.
- We ontwikkelen een passend aanbod voor Bulgaarse ouders en kinderen.

OPGAVE 2 – PARTICIPATIE & ARMOEDE:

IEDEREEN IN ZAANDAM-OOST BOUWT AAN ZIJN TOEKOMST, KAN ZELFSTANDIG (FINANCIEEL) VOORZIEN IN ZIJN BASISBEHOEFEN EN WERKT OF DOET MEE NAAR VERMOGEN

SITUATIE NU

De cijfers in de analyse spreken boekdelen: ondanks de krapte op de arbeidsmarkt profiteren lang niet alle wijkbewoners van Zaandam-Oost daarvan. Te veel bewoners hebben om allerlei redenen moeite om aansluiting te vinden bij de arbeidsmarkt.

Dit begint bij de jongeren in Zaandam-Oost. Ze verlaten vaker dan hun leeftijdsgenoten in de rest van de stad hun school zonder startkwalificatie. Of kiezen nog te vaak voor opleidingen die niet altijd goed aansluiten bij de (toekomstige) vraag op de arbeidsmarkt. Dat maakt dat ze problemen hebben om een (goede) baan te vinden. Maar helaas horen we van wijkbewoners dat institutioneel racisme ook een reden is waardoor mensen uit Zaandam-Oost minder goed aan een baan of stage komen.

Ook oudere wijkbewoners zijn vaak laagopgeleid of hebben geen beroepsopleiding gevolgd. Daardoor zijn ze afhankelijk van laagbetaalde en onzekere banen. Sommigen mensen hebben ook een beperkt taalniveau of zijn laaggeletterd, of beide. Veel bewoners zijn door de jaren heen in een uitkering terechtgekomen en daar al lang afhankelijk van. Kinderen krijgen dat beeld mee als ze opgroeien. De prijsstijgingen zorgen ervoor dat de bestaanszekerheid van deze mensen alleen nog maar verder onder druk komt te staan. De betalingsachterstanden nemen toe, net als de schuldenproblematiek.

Dat geldt ook voor een deel van de bewoners die werken. De financiële zorgen van deze groep groeien in rap tempo en verdienen meer aandacht. Dat signaleren zowel professionals als bewoners. Een financiële buffer om onverwachte tegenvallers op te vangen is er in die huishoudens vaak niet meer. Schrijnend maar niet verrassend is het dat het nieuwe fenomeen energiearmoede juist de huishoudens in Zaandam-Oost treft. Zij wonen namelijk vaak in kwalitatief minder goede woningen. De inzet op het verlagen van de energielasten door inzet op verduurzaming en isolatie is daarom juist in dit gebied van belang.

De wijkbewoners die in de bijstand zitten geven vaak aan dat werken niet loont of wordt gezien als risico. Een typerende omschrijving: van bijstand naar werk is van inkomenszekerheid naar inkomensonzekerheid. Met een bijstandsuitkering weet je waar je precies aan toe bent. Dat geeft rust en stabiliteit. Ga je met een tijdelijk contract aan het werk, dan brengt dat veel onzekerheden met zich mee. Wat hou je netto over, voor welke regelingen en toeslagen kom ik straks nog in aanmerking, krijg ik per ongeluk niet te veel toeslag, moet ik die later terugbetalen en hou ik onder aan de streep dan nog wel genoeg over? Die zorgen vormen nu een drempel om aan het werk te gaan. Onder bewoners die werk hebben, maar vaak afhankelijk zijn van tijdelijke en lager betaalde banen zien we hetzelfde gevoel: waarom nog werken als ik in de bijstand netto bijna net zo veel overhoud omdat ik dan wél voor allerlei regelingen in aanmerking kom?

Als je als kind in een gezin opgroeit waar financiële onzekerheid aan de orde van de dag is, is het extra moeilijk om belangrijke stappen in je leven te zetten. Dat is verontrustend. Want denk maar aan het volgen van een opleiding en een diploma halen. Aan het vinden van een baan, liefst vast, en een woning. Of werken en zorgen voor kinderen als je die eenmaal hebt. Het is niet waar deze kinderen bekend mee zijn. Armoede ligt dan weer op de loer. Het wordt een patroon, je krijgt hetzelfde leven als dat van je ouders.

Het is daarom ontzettend belangrijk om te zorgen dat iedereen in deze wijken aansluiting vindt bij de samenleving door te werken of te participeren. We moeten zorgen voor maatregelen die de vicieuze cirkel (van armoede, slechte voeding, weinig bewegen, slechte gezondheid, onderpresteren op school, weinig kansen op de arbeidsmarkt) doorbreken. Niet alleen om te zorgen dat werken de norm wordt en bewoners uitzicht krijgen op een goed betaalde baan. Maar vooral ook om te zorgen dat kinderen die hier opgroeien zich optimaal kunnen ontwikkelen. En daarin worden ondersteund door hun ouders en de wijk.

POTENTIE EN TALENT

Eén ding is zeker: we zien dat het kan en dat er positieve ontwikkelingen zijn. Er is heel veel talent, ambitie en arbeidspotentieel aanwezig onder jongeren, net als een grote weerbaarheid, creativiteit, doorzettingsvermogen en ondernemerschap. Dat is 'dankzij' het opgroeien in deze wijken. Datzelfde arbeidspotentieel is er ook onder de bewoners die al een tijdje geen werk hebben. Het is vaak nog een verborgen potentieel, maar ze kunnen de tekorten in de essentiële of vitale sectoren van de economie verkleinen.

Wat hoop geeft, is dat werkgevers vanwege de enorme krapte op de arbeidsmarkt steeds meer aandacht lijken te krijgen voor deze groep. Onze aanpak de afgelopen jaren in Poelenburg en Peldersveld laat zien dat veel wijkbewoners met de juiste aandacht en ondersteuning de stap naar betaald werk hebben gezet en hun financiële problemen hebben kunnen oplossen. En wanneer betaald werk (nog) niet mogelijk was, zijn ze, bijvoorbeeld via een participatieplaats mee gaan doen in de samenleving. De uitstroom naar betaald werk is nog nooit zo groot geweest als de afgelopen jaren in Poelenburg. Dat is hoopvol en die lijn moeten we door trekken naar Zaandam-Oost.

GEWENSTE SITUATIE IN 2043

De wijken van Zaandam-Oost zijn kansrijke wijken. Bewoners hebben goede perspectieven op de arbeidsmarkt. Meedoen en bestaanszekerheid (geen financiële zorgen voor morgen) zijn gemeengoed.

In 2043 zitten de wijken van Zaandam-Oost op het gemiddelde van Zaanstad als het gaat om armoede, schuldenproblematiek en werk. Armoede, de stress die armoede met zich meebrengt en gezondheidsproblemen zijn geen belemmerende factoren meer. Het aandeel minimahuishoudens is gelijk aan het gemiddelde van Zaanstad: er groeien nog maar weinig kinderen in op. Jongeren verlaten school met een startkwalificatie en kwalificeren zich op hun niveau. Ze hebben uitzicht op een goede en stabiele baan. Elk kind presteert maximaal naar vermogen.

Ook de arbeidsdeelname is gelijk aan het gemiddelde van Zaanstad. Er zijn minder bewoners afhankelijk van een uitkering, en alle bewoners die een uitkering hebben doen mee naar vermogen. Wijkbewoners weten dat een combinatie van gezonde voeding en regelmatig bewegen belangrijk is en handelen daarnaar.

In 2043 doet iedereen in Zaandam-Oost mee aan de samenleving en voelt zich er deel van.

HOE BEREIKEN WE DAT?

Het is belangrijk dat wijkbewoners aan de slag gaan met de Nederlandse taal. Dat geldt voor bewoners waarvan hun taalniveau in de weg staat bij het vinden van een baan of om op een andere manier mee te doen in de samenleving. We helpen hen daarbij door in alle wijken Nederlands de voertaal te maken, op straat en op de schoolpleinen.

Tot slot zorgen we voor veel meer ruimte en ondersteuning voor ondernemerschap. Er zit namelijk veel ondernemerschap in Zaandam-Oost. Veel bewoners dromen van een eigen bedrijf. Samen met deze bewoners gaan we die dromen waarmaken.

Iedereen in Poelenburg en Peldersveld bouwt aan zijn toekomst en werkt of doet mee naar vermogen

MEETBAAR RESULTAAT	MEEST RECENTE CIJFERS/PERCENTAGES		10 JAAR	20 JAAR
Bewoners met een bijstands-uitkering (per 1000 inwoners)	Zaandam-Oost Zaanstad	42 24	Afstand Zaandam-Oost en Zaanstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde
% huishoudens onder sociaal minimum	Zaandam-Oost Zaanstad	11% 7%	Afstand Zaandam-Oost en Zaanstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde
% kinderen dat opgroeit in een minimahuishouden	Zaandam-Oost Zaanstad	18% 10%	Afstand Zaandam-Oost en Zaanstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde
Goed ervaren gezondheid door volwassenen	Zaandam-Oost Zaanstad	71% 76%	Afstand Zaandam-Oost en Zaanstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde
Banen per 1000 inwoners 15-65 jaar (fulltime en parttime banen)	Zaandam-Oost Zaanstad	543 654	Afstand Zaandam-Oost en Zaanstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde

Bronnen: dashboard focus gebieden, Armoedemonitor Zaanstad, berekeningen obv vestigingenregister en BRP

Voorbeelden van concrete uitwerkingen, vooruitlopend op de uitvoeringsplannen:

- We gaan het voor mensen in Zaandam-Oost financieel aantrekkelijk maken om te gaan werken. We werken daarbij de belangrijkste belemmerende factoren voor hen weg: van bestaansonzekerheid naar bestaanszekerheid.
- We zorgen dat professionals meer *fixruimte* krijgen om maatwerk te kunnen leveren. Zo kunnen ze doen wat nodig is om het verschil te maken.
- Samen met jongerenwerk, de leerplichtambtenaar en Jongerenloket Zaanstreek pakken we het voortijdig schoolverlaten zonder startkwalificatie gecoördineerd aan.
- We regelen dat er financiële educatie komt voor de jeugd. Zo leren ze hoe je financieel gezond blijft.
- We zorgen dat professionals meer ruimte krijgen om bewoners met beginnende betalingsachterstanden sneller te ondersteunen. Daarmee voorkomen we problematische schulden.
- We stimuleren bewoners om zo snel mogelijk hulp in te schakelen als ze beginnende schulden hebben.
- We onderzoeken welke bewezen succesvolle interventies we kunnen inzetten om armoede- en schuldenproblematiek te verminderen.
- We onderzoeken hoe we de bestaanszekerheid van bewoners die een baan hebben, kunnen vergroten.
- Dichtbij: we organiseren alle zaken rondom opleiding, stages en werk vanuit een fysiek punt in de wijk. Dat doen we samen met partners en werkgevers.
- We stimuleren jongeren om te kiezen voor een vervolgopleiding in een kanssector. En we zorgen dat ze een baangarantie krijgen door afspraken te maken met werkgevers in de regio. We volgen hiermee de aanpak van Rotterdam als voorbeeld.
- We zorgen voor banen en stages voor bewoners van Zaandam-Oost. Dat doen we door afspraken te maken met werkgevers.
- We zorgen dat de Sociale Wijkteams uiteindelijk alle bewoners in hun wijk met een uitkering en grote afstand tot de arbeidsmarkt kennen. Daarna regelen we dat iedereen een plan van aanpak heeft om mee te doen in de wijk en de samenleving. Ons uitgangspunt daarbij is: beter 50 bewoners heel goed helpen dan 150 een beetje.

OPGAVE 3 – FIJN WONEN:

IEDEREEN IN ZAANDAM-OOST
WOONT IN EEN FIJNE BUURT

SITUATIE NU

De analyse laat het duidelijk zien: de leefbaarheid staat al te lang te veel onder druk in Zaandam-Oost. Dat heeft een aantal oorzaken.

Zo is er de eenzijdige woningvoorraad. Bestaande bewoners hebben daardoor weinig mogelijkheden voor een wooncarrière in hun eigen wijk. Tegelijk beperkt het ook de instroom van bewoners met een eigen en hoger inkomen.

De woonkwaliteit in Zaandam-Oost is opvallend lager dan gemiddeld (slechte isolatie en fundering). Verhoudingsgewijs zijn er in Zaandam-Oost meer huurwoningen dan koopwoningen. De meeste huurwoningen zijn van woningbouwcorporaties. Meer dan gemiddeld hebben woningen in Zaandam-Oost een energielabel E t/m G. In combinatie met armoede en de huidige energieprijzen en inflatie geeft dat grote problemen voor de vele bewoners die rond moeten komen van een sociaal minimum.

De wooncorporaties gaan hun woningen de komende jaren verduurzamen. Particuliere eigenaren doen dit vrijwel niet. Dat heeft verschillende redenen. Hun investeringsvermogen is beperkt, er zijn geen prikkels voor eigenaren om de woningen te verbeteren en steeds meer woningen worden opgekocht en verkamerd, als een goedkope manier om geld te verdienen aan de huisvesting van arbeidsmigranten.

Een deel van het vastgoed in Zaandam-Oost wordt, net zoals in Poelenburg en Peldersveld, gebruikt voor ondermijning en criminaliteit. Steeds vaker kopen malafide eigenaren vastgoed op voor huisvesting van vaak kwetsbare migranten, uitbuiting en witwassen. De verkoopprijzen zijn vaak ver boven de vraagprijs. Tegelijkertijd zijn in de particuliere huur de prijzen exorbitant. Sinds de regelgeving op verkamering in Poelenburg en Peldersveld is veranderd, zien we een (gedeeltelijke) verschuiving in het opkopen van particulier vastgoed naar andere delen van Zaanstad. In Zaandam-Oost komt dit fenomeen in alle wijken voor, maar vooral in Kogerveld signaleren bewoners een grote toename.

Er wonen in het gebied Zaandam-Oost relatief veel mensen die kwetsbaar zijn. Zoals inwoners met psychische problemen, statushouders en arbeidsmigranten. Ook de instroom van nieuwe, kwetsbare bewoners is er enorm groot vergeleken met de rest van Zaanstad. We noemden het al eerder: deze groep zorgt voor extra druk op de leefbaarheid in de wijken en op onderwijs en zorg. Daarnaast wonen er veel mensen die leven rond de armoedegrens en moeite hebben om aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. Er is voor hen niet veel huisvestingskeuze: de goedkope huursector is de enige optie. Dat zorgt ervoor dat er in Zaandam-Oost een concentratie van type inwoners en problematieken is. Poelenburg en Peldersveld hebben voortdurend de meeste mensen in kwetsbare omstandigheden gehuisvest.

Poelenburg, Peldersveld, Zaandam Zuid en Rosmolenwijk kennen een schraal winkelaanbod. Er is geen aantrekkelijke horeca en behalve een buurthuis is er geen culturele voorziening. Maatschappelijke activiteiten lopen nu vaak stuk op gebrek aan ruimte, zoals taallessen, ouder- en kindclubs en activiteiten voor jongeren. Wel zijn er sportvelden en een zwembad. In Kogerveld ontbreekt er een plek voor maatschappelijke activiteiten waardoor het voor bewoners en professionals moeilijk is om zich te organiseren en activiteiten te ontwikkelen.

Tot slot: er is overlast van dumping van vuil op straat. Dat, en het zwerfafval dat daarmee gepaard gaat, geven het straatbeeld een armoedige uitstraling. Het niveau van onderhoud van de openbare ruimte draagt hier verder aan bij. Dat is en blijft een aandachtspunt in heel Zaandam-Oost.

HET VERHAAL VAN BEWONERS

Bewoners vertellen dat zij zich zorgen maken over de kwaliteit van hun eigen woning of over die van woningen in de wijk. Veel woningen zijn over het algemeen slecht onderhouden en niet verduurzaamd. Bewoners hebben het gevoel dat meldingen niet altijd worden opgepakt en dat ze niet altijd serieus genomen worden.

Verder valt het inwoners op dat veel buurtgenoten aan het overleven zijn. In de interviews met bewoners is weinig gesproken over schulden. Maar we weten uit cijfers dat relatief veel inwoners uit Zaandam-Oost schulden hebben. Denk bijvoorbeeld aan geregistreerde betalingsachterstanden (zoals op de zorgpremie). Daarmee is er een verhoogd betaalrisico op corporatiewoningen.³⁷ Mogelijk zoeken bewoners oplossingen in het informele circuit, tegen woekerrentes.

➤ *‘De kwaliteit van mijn woning is slecht. Ik heb schimmel in mijn huis en de corporatie doet er niets aan’ (bewoner uit Hofwijk, Kogerveld)*

Inwoners zien hun wijk achteruitgaan en kwetsbaarder worden. Bewoners vertellen dat erop bijna iedere hoek van de straat en bij bijna iedere container afval ligt of wordt gedumpt. Dat het onderhoud van de openbare ruimte tekortschiet en als iets kapot is zelden direct wordt gerepareerd. Er wordt openlijk gehandeld in drugs. En de instroom van crimineel geld in de wijk is niet te missen, bijvoorbeeld door dure auto's die rondrijden en die atypisch zijn voor buurten met relatief lage inkomens. Inwoners hier voelen zich daarom ook een stuk minder veilig dan die in de rest van Zaanstad.³⁸

GEWENSTE SITUATIE

Zaandam-Oost is een gebied waar je fijn kan wonen. Er is saamhorigheid, de mensen kennen elkaar. De openbare ruimte is goed onderhouden en als je een melding doet bij de gemeente of de corporatie, word je goed te woord gestaan en krijg je te horen wat er wel en niet mogelijk is en waarom. Beloften worden nagekomen.

Hoe bereiken we dat?

In het Pact Poelenburg en Peldersveld zijn we gestart met de aanpak op leefbaarheid en op het opkopen van particuliere woningvoorraad. Die aanpak verbreden we naar Zaandam-Oost. Maar dat doen we zonder de focus in aandacht, capaciteit en middelen te verliezen voor Poelenburg-Peldersveld. We werken binnen de beleidsmatige kaders op lokaal en regionaal gebied. Lokaal binnen de Zaanse Woonvisie,³⁹ regionaal in de afspraken die de Metropoolregio Amsterdam en het Rijk maken.⁴⁰

Om meer grip te krijgen op de kwetsbare instroom, is in Poelenburg en Peldersveld de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek (Wbmgp) van kracht. Zo kunnen we voorrang geven aan mensen met inkomen uit arbeid en aan mensen met een startkwalificatie. Het liefst hebben we ook nog dat ze werken in de niet-commerciële sector, zoals onderwijs, politie en zorg. Bij sloop en nieuwbouw blijven bewoners recht houden op herplaatsing in de wijk.

We zorgen voor meer diversiteit in het soort woningen. Dat helpt om meer sterkere en kansrijkere bewoners aan te trekken. Dat doen we door de sociale woningvoorraad in Poelenburg en Peldersveld te verlagen van ruim 60% naar zo'n 40%. We zetten daarbij geen enkele bewoner uit zijn woning, maar we voegen juist woningen toe. En we gaan bij verandering van eigenaar of huurder geleidelijk liberaliseren. We bouwen vrijesectorwoningen bij in buurten met vooral sociale woningbouw. Tegelijkertijd bouwen we op nieuwe locaties 30% socialehuurwoningen in ontbrekende segmenten, zoals ouderen- en starterswoningen. Dat doen we vooral in Poelenburg en Peldersveld. In andere delen van Zaandam-Oost is het minder hard nodig om de woningvoorraad te veranderen. Maar ook hier zorgen we met verstedelijking voor sterkere buurten. Met de HOV-(hoogwaardig openbaar vervoer)verbinding vanuit Amsterdam geven we de gebiedsontwikkeling een enorme zet.

We gaan ook verder aan de slag met het ontwikkelen van het industrieterrein Achtersluispolder. Dat geeft namelijk de ontwikkeling van het zuidelijke deel van Zaandam-Oost een flinke boost. We bereiden daar het flexwonen voor en gaan aan het werk met de transformatie van het Sluiskwartier en de Thorbeckezone. Dat versterkt de verbinding en draagt bij aan de ontwikkeling van Poelenburg.

Tegelijkertijd zorgen we voor betaalbare ruimte voor werk en wijk economie. Dat geeft kansen voor inwoners en vergroot de levendigheid van de wijken en buurten. Door de wijk economie te versterken, zorgen we voor economische structuren, praktische diensten én werkgelegenheid voor praktisch opgeleiden. Dat emancipeert onze inwoners en zorgt dat ze meer gaan meedoen aan de samenleving.

³⁷ Bron: Dashboard Focus Gebieden

³⁸ Zie bijvoorbeeld de Zaanse veiligheidsindex, 2021, gebaseerd op de landelijke Veiligheidsmonitor

³⁹ In de actualisatie van de Zaanse Woonvisie 'Metselen aan het Zaanse mozaïek' van 2019 wordt via thema's als kansengelijkheid, gezondheid, veiligheid en duurzaamheid de basis gelegd voor de aanpak in Zaandam Oost. De bouw van gedifferentieerde wijken, investeren in kwetsbare wijken, verbeteren van de woningvoorraad om te komen tot een beter binnenklimaat, tempo maken met de verduurzaming van de woningvoorraad en het tegengaan van overlast en verloeding om te komen tot leefbare wijken, kwamen hiermee sterker op de agenda.

⁴⁰ In de Woondeal MRA van maart 2023 wordt de NPLV-opgave expliciet benoemd en committeren partijen zich om zich in te spannen om deze opgave gezamenlijk op te pakken en waar mogelijk gebruik te maken van de ondersteuningsmiddelen van het Rijk zoals onder meer het Volkshuisvestingsfonds.

MEETBAAR RESULTAAT	MEEST RECENTE CIJFERS/ PERCENTAGES		10 JAAR	20 JAAR
Leefbaarometer "woning-voorraad" (indexcijfer)	Zaandam-Oost Zaandam	3,83 3,99	Afstand Zaandam-Oost en Zaandam is gehalveerd	Gemiddelde Zaandam
Samenstelling woning-voorraad: % koopwoningen	Zaandam-Oost Zaandam	41% 51%	Afstand Zaandam-Oost en Zaandam is gehalveerd	Gemiddelde Zaandam
Samenstelling woning-voorraad: % sociale huur in Poelenburg en Peldersveld	Poelenburg Peldersveld Zaandam	63% 59% 37%	Max. 50%	Max 40%
% woningen met energielabel E t/m G	Zaandam-Oost Zaandam	24% 19%	Afstand Zaandam-Oost en Zaandam is gehalveerd	Gemiddelde Zaandam
Beeldkwaliteitsniveau openbare ruimte	Zaandam-Oost Zaandam	NNB* NNB*	B	B

* Cijfers op het moment van schrijven nog niet bekend.

Voorbeelden van concrete uitwerkingen

Binnen het thema Fijn wonen geven we voorrang aan de plannen die we in het Pact Poelenburg Peldersveld hebben gemaakt. Voor Poelenburg en Peldersveld betekent dat:

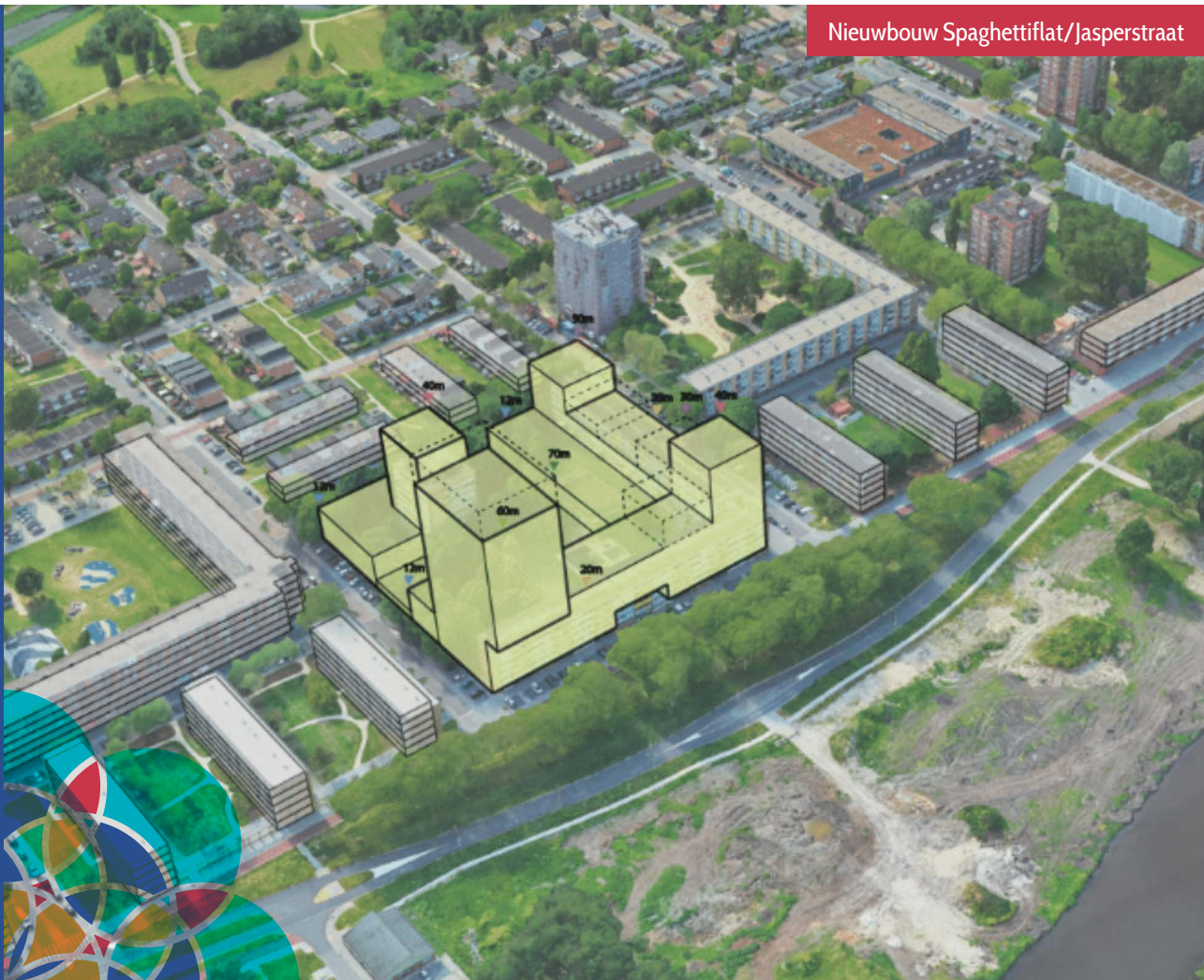
- We investeren blijvend in de leefbaarheid. Zo kunnen we de openbare ruimte verbeteren, kansen scheppen voor ontmoeting, praktische hulp en ondersteuning geven en werken aan laagdrempelige voorzieningen. Dat doen we samen met bewoners en vaak dicht bij hun eigen woonomgeving. Op die manier ontstaan nieuwe verbindingen, groeit het vertrouwen en het geloof in verbetering.
- Bij alle projecten die we ondernemen, zijn (toekomstige) bewoners daarom het vertrekpunt. We gaan aan het werk met onderwerpen die zij belangrijk vinden, ze zitten in jury's, stellen hun top 5 wensen op. We kiezen voor onorthodoxe methoden om hen te bereiken als het nodig is, zowel in middelen als in taal. Sleutelpersonen bereiken bewoners het beste, we zetten hen in maar belonen hen ook daarvoor. Elk project krijgt een communicatiestrategie bij de start waarbij we duidelijk maken wat er staat te gebeuren en koppelen dit aan een bewonersaanpak die zichtbaar maakt wat er in de toekomst gaat gebeuren.
- Die leefbaarheidsaanpak gaat hand in hand met extra aandacht voor veiligheid. Dat is op verzoek van de bewoners. Daaronder valt ook het aanpakken van illegaal gebruik van woningen en ander vastgoed.
- We stemmen verduurzaming, renovatie of onderhoud van de bestaande woningvoorraad en de directe woonomgeving met alle betrokkenen af. Zo maken we Fijn wonen ook daadwerkelijk waar, en toekomstbestendig. We maken ook inzichtelijk waar er sprake is van gespikkeld bezit en waar we de samenwerking met particuliere eigenaren misschien anders moeten aanpakken.
- Er is grote behoefte aan diversiteit in woningen en het versnellen van tijdelijk wonen. Daar gaan we met 6 woningbouwprojecten (inclusief middelen en capaciteit) concreet invulling aan geven.
- We gaan 5 scholen op 3 locaties in Poelenburg en Peldersveld versneld vernieuwen. Ze krijgen ook een meer centrale plek in de wijk. We nemen daar de koppelkansen voor de openbare ruimte, woningbouw en andere voorzieningen in mee.

Nu het Pact wordt uitgebreid, passen we dezelfde aanpak toe op heel Zaandam-Oost. Concreet betekent dit dat we de leefbaarheid op de korte termijn versterken en de wijken op de lange termijn:

- Het samenwerken aan de leefbaarheid is de basis. We zorgen dat we in staat zijn om in te spelen op wat voor bewoners belangrijk is. Bewoners werken daar zelf ook aan mee. We laten zien wat de zichtbare verbeteringen voor de bewoners op korte termijn oplevert. Denk aan de inrichting van een loket, ondersteuning van bewonersinitiatieven en een gebiedsteam openbare ruimte.
- We voorkomen ondermijning via vastgoed met de aanpak in het thema Veiligheid. Daarnaast zetten we een strategie van opkopen en sociaal beheer in, naar voorbeeld van de Amsterdamse Wallen.

- We verduurzamen en verbeteren de bestaande woningvoorraad, zowel van het corporatiebezit als in de particuliere voorraad. Inmiddels is er veel ervaring met verschillende verduurzamingsaanpakken. Daardoor kristalliseren zich steeds meer systematische werkwijzen en samenwerkingsverbanden (met ketenpartners) uit. Dit versnelt de aanpak, reduceert kosten en verhoogt de kwaliteit.
- We breiden de woningbouw uit. Studies laten zien dat er ruimte is voor inbreiding. De voorwaarde is dat de kwaliteit van de leefomgeving versterkt wordt. Verdichten gaat hand in hand met andere ruimtelijke opgaven, zoals de nieuwbouw van scholen en herinrichting van de openbare ruimte en routes.
- We zorgen dat we doelgroepen aantrekken die om positieve redenen kiezen voor Zaandam-Oost als woonplek. Mensen die een bijdrage willen leveren aan een project, een locatie en elkaar. We leren van soortgelijke initiatieven in het land. Initiatieven waarin bewoners iets met elkaar delen (praktisch of qua leefstijl) en/of die in dezelfde levensfase verkeren.⁴¹

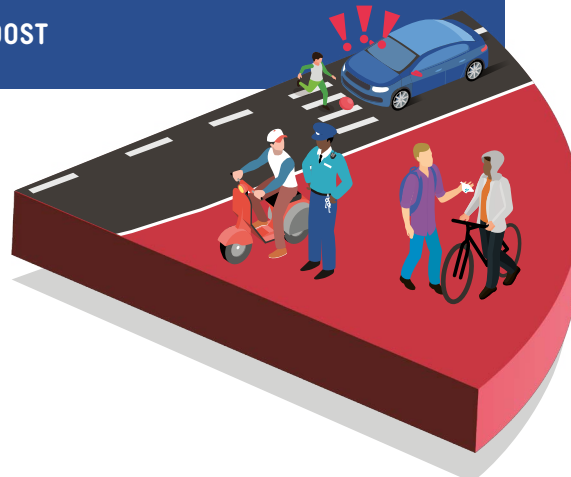
⁴¹ Denk aan: Space-S in Eindhoven (bewoners die mee-ontworpen aan het complex, gezamenlijke ruimtes delen en veel activiteiten ondernemen), Geworteld wonen in Rijswijk (bewoners die ook mee-ontworpen aan het complex en gezamenlijk tuinieren), Startblok in Amsterdam (jongeren met verschillende achtergronden die een goede start willen maken), Knarrenhof in Zwolle (ouderen die zelfstandig wonen, maar ook bepaalde voorzieningen delen), de Wooncoöperaties (collectief wonen, waar bewoners zelf bepalen hoe zij het complex beheren) of tal van woongroepen rondom een bepaalde activiteit of leefstijl (muziek, duurzaamheid, et cetera).

OPGAVE 4 – VEILIGHEID: HET IS FIJN EN VEILIG IN DE WIJKEN IN ZAANDAM-OOST

SITUATIE NU

De kwetsbaarheid van Zaandam-Oost werkt als een magneet op de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit. Die criminaliteit is voor bewoners zichtbaar aanwezig. Ze ervaren dagelijks vandalisme, illegale onderhuur, overlastgevende jongeren en drugshandel op straat. Maar er is ook veel onzichtbare criminaliteit, achter de gevel van een winkel of woning. Panden die in handen zijn van malafide eigenaren, glazenwassers uit Oost-Europa die worden uitgebuit, huizen die worden opgekocht en verkamerd, en criminele netwerken in de wijken die internationaal actief zijn in de handel van verdovende middelen - het zijn maar enkele voorbeelden.

De krachtige criminele netwerken in deze wijken hebben een sterke aantrekkingskracht op een deel van de jeugd. Met name op jonge jongens die snel geld willen verdienen. Dat is niet zo gek. Criminele netwerken weten als geen ander in te spelen op de kloof in de samenleving: ze trekken jongeren naar zich toe door wel perspectief te bieden. In verhouding lopen veel jongeren in Zaandam-Oost een verhoogd risico om af te glijden in de drugscriminaliteit. Bureau Beke heeft recent onderzoek gedaan naar de bovenlokale invloed van criminele fluide netwerken in onze stad. Dat laat zien dat vooral jongeren uit Zaandam-Oost actief zijn in deze netwerken. Op lokaal, landelijk maar ook internationaal gebied.

INVLOED OP JONGEREN

We kennen de risicofactoren. Als jongeren opgroeien in een gezin met (financiële) problemen, zelf schulden hebben, ouders hebben zonder werk, een licht verstandelijke beperking hebben of een gevoel van desillusie over de toekomst, lopen ze een verhoogd risico. De andere thema's van dit Pact zijn preventiever. Daarmee zullen we die risicofactoren moeten terugdringen, de beschermende factoren moeten vergroten en risicogedrag tijdig moeten signaleren. Vaak laten jongeren op jonge leeftijd (eind basisschool/begin voortgezet onderwijs) al risicogedrag zien. Op dat moment is adequate ondersteuning nodig om erger te voorkomen. Jongeren bevinden zich dan namelijk in de meest cruciale fase van hun leven. Ben je eenmaal actief in het criminele milieu, dan is het niet eenvoudig om daarvan los te komen. Dat zien en horen we van jongeren zelf.

We schieten nu nog tekort in de ondersteuning en begeleiding van deze jongeren. We hebben dan wel de aanpak 075, maar die richt zich op een kleine groep jongeren, die bovendien een High Impact Crime op hun geweten hebben. Juist de groep die daaronder zit heeft extra hulp nodig om een alternatief te hebben. Die hulp zoeken en accepteren is voor veel jongeren geen makkelijke stap. Daar hebben ze dan ook begeleiding bij nodig. Van mensen die de leefwereld van de jongeren snappen, die genoeg tijd hebben om een vertrouwensband op te bouwen en die maatwerk kunnen leveren als dat nodig is. De professionals constateren zelf dat er op dat punt nog ruimte voor verbetering is. We moeten toewerken naar een aanpak die een goede combinatie stelt van kansen bieden en grenzen stellen. Het programma Preventie met Gezag vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid en de financiële middelen die we daarvoor hebben ontvangen, bieden die kans op verbetering.

Maar de impact van ondermijnende criminaliteit is groter dan alleen de negatieve invloed op onze jeugd. Kijken we naar georganiseerde criminaliteit die zich bezighoudt met drugshandel, witwassen en fraude, dan zijn het streven naar economisch gewin en de heimelijkheid van de activiteiten de belangrijkste kenmerken. Als die criminaliteit verweven is met de reguliere wereld, dan is er sprake van vermenging van de onder- en bovenwereld. Dat verzwakt de structuur van onze maatschappij, ook in morele zin. Er ontstaat dan uiteindelijk een parallelle samenleving, met eigen normen en waarden en een eigen economisch systeem. Dat noemen we ondermijning.

Net als in Poelenburg en Peldersveld zijn ook in de andere wijken van Zaandam-Oost ondermijnende effecten zichtbaar. We horen dat niet in de laatste plaats in verhalen van de buurtbewoners. Maar het blijkt ook maar al te duidelijk uit onderzoeken naar arbeidsuitbuiting, malafide ondernemingen en vastgoed, en de handel in verdovende middelen.

Het onderzoek van Tops en Van der Torre (2015), het onderzoek Glashelder (een verkennend onderzoek naar de problematiek in de glazenwassersbranche van Zaanstad, uitgevoerd vanuit het Programma Schoonmaak van de ISZW in 2019),⁴² het onderzoek van Rambam (tv uitzending over de glazenwassersmaffia),⁴³ het onderzoek van Bureau Beke (2022) naar mogelijk malafide bedrijven en vastgoedeigenaren in Zaandam-Oost⁴⁴ en naar de bovenlokale invloed van criminele fluïde netwerken in Poelenburg en Peldersveld (2023),⁴⁵ gesprekken met bewoners en professionals en bestaande informatie bij de partners van het Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC) en politie wijzen allemaal in de richting van versturende en invloedrijke criminele netwerken en verdienmodellen in onze wijken van Zaandam-Oost.

Dit plaatje is natuurlijk niet compleet. Dat komt in de eerste plaats omdat deze activiteiten heimelijk plaatsvinden en in de tweede plaats is de meldingsbereidheid onder buurtbewoners relatief laag. In zekere zin is er sprake van een zwijgcultuur.

Op basis van de onderzoeken, signalen en meldingen hebben we op dit moment het volgende beeld:

- Er is sprake van zzp-constructies (schijnconstructies) van voornamelijk Bulgaarse en Nederlandse ‘ondernemers’ met een Turkse achtergrond die hier illegaal of zwart arbeid verrichten.
- Er zijn sterke signalen van uitbuiting en onderbetaling van deze mensen. Dat is te zien aan contante opnames voor verschillende opdrachten.
- Ook zijn er veel contante betalingen en geldstromen via moneytransferkantoren (waaronder contante stortingen, zwarte geldstromen en signalen van witwassen).
- Uitbuiting gebeurt mogelijk via de kostenpost voor huur van woningen en faciliteiten aan malafide huisjesmelkers die deel uitmaken van het georganiseerde netwerk.
- Mogelijk is sprake van criminele investeringen in vastgoed. Dat zien we aan vastgoedtransacties met een moeilijk te herleiden herkomst van geld (soms internationaal).
- Malafide glazenwassers werken landelijk en er is sprake van malafide wijkverdeling tussen ondernemingen die tot een kartel behoren.
- Daarbij is sprake van afdreiging van concurrenten (landelijk) die daar niet toe behoren.
- Uit signalen en opsporingsonderzoek blijkt dat malafide facilitators op illegale wijze administratie en vergunningen regelen voor Turkse en Bulgaarse vreemdelingen (bijvoorbeeld verblijfsvergunningen).
- Ook zijn er sterke signalen van uitkeringsfraude en fraude met regelingen door zzp'ers (Tozo) die deels hun geld moeten afstaan aan het kartel.
- Er wordt veel overlast in de wijken/flats ervaren waar de ‘zzp'ers’ wonen.
- Er zijn diverse (fluïde) netwerken actief in de (inter)nationale handel in verdovende middelen.
- Deze criminele activiteiten zijn duurzaam van aard, omdat er sprake is van een evident lerend vermogen en overdracht aan nieuwe generaties.
- Er is sprake van criminele aanwas uit bekende jeugdgroepen.
- De activiteiten van deze netwerken gaan samen met vuurwapenbezit en (excessief) geweld.
- Verder hebben we sterke vermoedens dat crimineel verkregen (zwart) geld wordt geïnvesteerd in andere vormen van misdaad, zoals de handel in verdovende middelen en vastgoed in het buitenland.

⁴² Onderzoek Glashelder (een verkennend onderzoek naar de problematiek in de glazenwassersbranche van Zaanstad, uitgevoerd vanuit het Programma Schoonmaak van de ISZW), maart 2019

⁴³ https://www.npo3.nl/rambam/14-01-2015/VARA_101373258

⁴⁴ Inzicht in de kwetsbaarheid van en kans op ondermijning in de wijken Poelenburg en Peldersveld in Zaandam, Een analyse van ondernemingen en vastgoedeigenaren op basis van openbare bronnen, 2022

⁴⁵ Het (boven)lokale netwerk in Poelenburg en Peldersveld ontleed, Bureau Beke, 2023

Deze problemen hebben zonder uitzondering grote negatieve gevolgen. Ze hebben helaas ook ondermijnende effecten op de preventieve aanpak van het Pact:

- De onderwijskwaliteit staat onder druk door instroom van (Bulgaarse) leerlingen die de taal slecht spreken en sterk achterlopen qua sociale ontwikkeling.
- Wijkbewoners ervaren systematische woonoverlast.
- Er is onder afhankelijke huurders/bewoners vaak sprake van slachtofferschap. Het gaat met name om arbeidsuitbuiting, maar bijvoorbeeld ook om seksuele uitbuiting.
- Criminele kopstukken en netwerken hebben een versterkte invloedspositie. Dat komt door vastgoedbezit en witwaspraktijken.
- Criminele (luxe) bezittingen versterken de aantrekkingskracht van de criminele wereld, vooral op jongeren/jongvolwassenen.

Daarnaast zijn er nog andere belangrijke ondermijnende effecten:

- We hebben sterke signalen dat banksystemen worden misbruikt en dat via banken grote hoeveelheden geld worden witgewassen. Dat betekent dat de integriteit van de financiële sector in het geding is.
- Arbeiders die als slachtoffer uitgebuit worden en onder slechte omstandigheden moeten werken, zijn afhankelijk van malafide facilitators (huisvesting, valse identiteit of verblijfsrechtelijke positie en administratie).
- Er is sprake van forse benadeling van de staat door belastingontduiking en witwassen.
- Bonafide bedrijven worden geconfronteerd met valse concurrentie en bedreiging van kartels die extreem ondermijnend zijn.

VERTROUWEN ONDER BEWONERS

Eerder gaven we al aan dat uit de vele interviews met bewoners blijkt dat het vertrouwen in de overheid onder veel wijkbewoners van Zaandam-Oost broos is. Het gevoel heerst dat de overheid ze in de steek heeft gelaten. Negatieve ervaringen bij het melden van misstanden en geen zichtbaar ingrijpen van de overheid hebben dat gevoel alleen maar versterkt. Het beeld ontstaat dat misdaad loont. Dit ondermijnt dat vertrouwen nog verder. Bewoners vragen dan ook om meer toezicht en handhaving. Duidelijke grenzen stellen en daar consequenties aan verbinden als men zich er niet aan houdt is een duidelijke wens van veel bewoners in Zaandam-Oost.

GEWENSTE SITUATIE IN 2043

In 2043 vormen de wijken in Zaandam-Oost een omgeving waarin kinderen nu en in de toekomst alle kansen krijgen om hun ambities te verwezenlijken. Waar ze zich ongeremd kunnen ontwikkelen en waar ze voldoende weerbaar zijn om de aantrekkingskracht van het snelle geld en 'status' in het criminele milieu te weerstaan. Kinderen zien en ervaren dat er ook voor hen een mooie toekomst in het verschiet ligt, buiten de criminele wereld.

In 2043 zijn woon- en andere vormen van fraude, drugshandel, uitbuiting van kwetsbare buurtgenoten en andere ondermijnende criminaliteit sterk verminderd. Dat komt door de nauwe onderlinge samenwerking in de veiligheidsketen. Jongeren zien de overheid zichtbaar en repressief optreden en grenzen stellen en weten dat een criminele carrière gevaarlijk is en niet loont. De malafide vastgoedeigenaren hebben plaatsgemaakt voor bonafide eigenaren, bewoners en ondernemers die daadwerkelijk iets toevoegen aan de wijken en de leefbaarheid vergroten. Bewoners zijn sneller bereid incidenten te melden, omdat zij uit ervaring weten dat dit verschil maakt en er snel en adequaat op wordt gereageerd als zij iets verdachts melden.

In 2043 beoordelen bewoners de leefbaarheid en het gevoel van veiligheid in hun wijk met een ruime voldoende.

Iedereen in Zaandam-Oost woont in een fijne buurt

MEETBAAR RESULTAAT	MEEST RECENTE CIJFERS/ PERCENTAGES		10 JAAR	20 JAAR
Leefbaarometer 'veiligheid' (indexcijfer)	Zaandam-Oost Zaandstad	3,78 3,97	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Gemiddelde Zaandstad
Veiligheidsindex subjectief 'onveiligheid' (indexcijfer)	Zaandam-Oost Zaandstad	125 100	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Gemiddelde Zaandstad
Veiligheidsindex objectief 'ondermijning' (indexcijfer)	Zaandam-Oost Zaandstad	113 100	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Gemiddelde Zaandstad
Inwoners die 'veel jeugdoverlast' ervaren volgens Veiligheidsmonitor (% inwoners)	Zaandam-Oost Zaandstad	NNB* NNB*	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Gemiddelde Zaandstad
Aantal personen jonger dan 25 verdacht van een delict (per 1000 inwoners)	Zaandam-Oost Zaandstad	NNB* NNB*	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Gemiddelde Zaandstad

* Verplichte indicator NPLV. Cijfers op het moment van schrijven nog niet bekend.
Bronnen: Dashboard focusgebieden, berekeningen gemeente Zaandstad o.b.v. Veiligheidsindex 2022.

Voorbeelden van concrete uitwerkingen, vooruitlopend op de uitvoeringsplannen:

- We laten bewoners veel meer zien dat we de ondermijnende criminaliteit aanpakken (zichtbaarheid).
- We zetten vooral in op het verstoren en ontregelen van criminele netwerken en verdienmodellen.
- We onderzoeken de mogelijkheden om vastgoed dat in handen van malafide eigenaren valt of dreigt te vallen in te ponden. We geven daar vervolgens een positieve invulling aan.
- We pakken de veiligheid in z'n totaliteit aan, met de belangrijkste ketenpartners. Denk aan gemeente, politie, belastingdienst, douane, Nederlandse Arbeidsinspectie, omgevingsdienst, Openbaar Ministerie en UWV. We focussen daarbij op Zaandam-Oost.
- We gaan experimenteerruimte creëren en de grenzen opzoeken van onze wettelijke mogelijkheden.
- We haken aan bij andere criminaliteitspreventieprogramma's om jongeren weerbaarder te maken en te helpen uit de criminele wereld te stappen. Tegelijkertijd verbinden we ons aan de harde repressieve aanpak om een signaal af te geven naar diezelfde jeugd: misdaad loont niet.
- In alles wat we doen, bouwen we responsiviteit in. Prioriteiten en keuzes zijn niet in beton gegoten: pionieren en responsief zijn betekent óók van koers kunnen wijzigen.

OPGAVE 5 – GEZONDHEID:

IEDEREEN IN ZAANDAM-OOST IS NET ZO GEZOND ALS DE REST VAN ZAAANSTAD

HUIDIGE SITUATIE

Mensen in Zaandam-Oost geven hun gezondheid een lager cijfer dan stadsgenoten in andere wijken van Zaanstad.⁴⁶ Tegelijkertijd zien we dat mensen in Zaandam-Oost hoger scoren op individuele risicofactoren voor ongezondheid en risicovol gedrag. Denk daarbij aan overgewicht, psychische kwetsbaarheid, minder bewegen, ongezonde voeding, roken, stress, gebitsproblemen, minder lidmaatschappen van sportverenigingen, schooluitval en het hebben van depressieve gedachten. Ook zijn er meer huishoudens die geestelijke gezondheidszorg nodig hebben dan in de rest van Zaanstad. De mensen leven er ook langer ongezond dan ergens anders in Zaanstad.

We weten uit onderzoek dat gezondheid niet alleen bepaald wordt door erfelijke aanleg en leefstijl. Er zijn ook andere zaken die invloed hebben. Mensen hebben niet allemaal dezelfde kans op een gezond leven. Mensen die alleen basisschool, vmbo of mbo1 hebben gevolgd, leven 14 jaar minder gezond. En bovendien gemiddeld 4 jaar korter dan mensen met een hbo of universitaire opleiding. Ze overlijden dus niet alleen eerder, maar krijgen ook eerder gezondheidsproblemen. Zo krijgen ze bijvoorbeeld gemiddeld 12 jaar eerder lichamelijke beperkingen en 8 jaar eerder geestelijke problemen.⁴⁷

De cijfers leren ons ook dat mensen extra vatbaar raken voor ziekten als ze te maken krijgen met maatschappelijke problemen. Denk maar aan armoede, werkloosheid, slechte huisvesting, gebrekkige gezondheidsvaardigheden, slechte werkomstandigheden of een slechte leefomgeving. Als iemand met meer van deze problemen tegelijk te maken krijgt, versterkt dat elkaar. Je komt dan in een negatieve spiraal terecht die je bovendien doorgeeft aan je kinderen. Sociaal erfelijk, heet dat.⁴⁸

Als het om gezondheidsvoorspellers gaat, dan zijn mensen in Zaandam-Oost dus slechter af dan Zaananters uit andere wijken.⁴⁹ De WHO heeft onderzocht waar het verschil in gezondheid zoals mensen die zelf beleven vandaan komt. Dat heeft in Europa voor 29% te maken met de omgeving waarin je leeft. Denk aan woningnood, energiararmoede, tekort aan groene omgeving, onveiligheid, overbehuizing, slechte luchtkwaliteit en gebrek aan gezonde voeding. Een andere belangrijke oorzaak is om bestaanszekerheid.⁵⁰ Kijken we naar bestaanszekerheid, dan zien we dat er vooral veel inwoners zijn die in een huishouden leven dat moet rondkomen met een minimuminkomen. In Poelenburg is dat percentage 16%, en in Pelders- en Hoornseveld 15%. En dat terwijl het gemiddelde van de hele gemeente op 8% ligt.⁵¹ Ook wonen er in deze wijken meer mensen met een bijstandsuitkering en ligt de arbeidsparticipatie er lager.⁵² Je kunt je voorstellen dat dat zorgt voor problematische schulden en onzekerheid onder de inwoners.⁵³

Stress over geld, werken en wonen zorgt dat je gezondheid achteruitgaat. De bestaansonzekerheid van de inwoners in Zaandam-Oost doet dat dus ook met hun lichamelijke en mentale gezondheid. Gezondheidsklachten zijn vaak een teken dat er meer met je aan de hand is. En als ze langer duren, staan ze in de weg om vooruit te komen. Het zorgt dat deelnemen aan de samenleving steeds moeilijker wordt. Gezondheidsindicatoren en hoe betrokken we als mens zijn bij de samenleving, hangt dus direct met elkaar samen.

De leefomgeving heeft ook invloed op de gezondheid(sbeleving) van mensen. Een gezonde leefomgeving betekent weinig tot geen blootstelling aan schadelijke factoren (zoals luchtvervuiling en schimmels), toegang tot voorzieningen als sport-, zorg- en speelplekken, en positieve sociale-omgevingsfactoren die bijdragen aan een veilig gevoel. Een gezonde leefomgeving biedt inwoners de kans om gezondere keuzes te maken.

⁴⁶ Bron: Zaanstad in Cijfers.

⁴⁷ Bron: CBS 2017/2020

⁴⁸ Stronks K, Verweij M. Evident onrechtvaardige gezondheidsachterstanden: een nieuw startpunt voor gezondheidsbeleid. *PodiumBioeth.* 2019;26(2):29-31

⁴⁹ Ook in enkele andere buurten in Zaanstad zijn er gezondheidsachterstanden. Die verdienen net zo goed onze aandacht, maar in de vijf wijken van Zaandam-Oost zijn de problemen het grootst.

⁵⁰ WHO in: Judith Venderbos, Karen Hosper en Tessa van Loenen. *Leefomgeving en gezondheidsverschillen.* Pharos, 2023

⁵¹ Bron: Zaanstad in cijfers

⁵² Bron: CBS

⁵³ Bron: CBS. *Schuldenproblematiek in beeld.*

Een omgeving die uitnodigt tot een gezond gedrag en die het gevoel van welbevinden positief beïnvloedt, heeft een positief effect op de gezondheid. We hebben het zowel over de fysieke omgeving als over de sociale omgeving. De kwaliteit van het leven van mensen in Zaandam-Oost heeft te lijden onder al deze zaken. Maar ook op de lokale zorgmedewerkers heeft het zijn uitwerking. De problematiek van deze stadsgenoten is vaak zwaar voor deze professionals, en geeft een gevoel van onvermogen. Dat maakt het werken in de zorg heftig en minder aantrekkelijk. Tel daarbij op dat ook de arbeidsvoorwaarden voor een deel van deze professionals niet riant zijn, en het wordt helder waarom ze op zoek gaan naar een baan met een beter vooruitzicht.

Dat levert veel personeelsswisselingen op, en dat is voor de mensen die hen nodig hebben niet praktisch, laat staan prettig. Het zorgt er ook voor dat er nog meer wantrouwen is naar de gemeente en zorgaanbieders. Een ander probleem rondom het zorgaanbod is het overbelaste systeem. Steeds meer kwetsbare wijkbewoners hebben hulp nodig, terwijl het maximum aan capaciteit (personeel en faciliteiten) is bereikt. Daar komt nog bij dat het personeel dat beschikbaar is de komende decennia verder onder druk komt te staan, vooral door de vergrijzing.

COALITIE GEZONDHEID

Willen we de gezondheid en leefkwaliteit van deze stadsgenoten verbeteren, dan moeten we voor betere ondersteuning zorgen. Een passend aanbod vraagt om een ongelijke én cultuursensitieve investering. We richten onze inzet vooral op waar het het hardste nodig is, dus op mensen in wijken en buurten met grote gezondheidsachterstanden. We gaan daarbij uit van positieve gezondheid. Dat betekent dat we zoveel mogelijk aansluiten bij wat bewoners zelf belangrijk vinden, of dat nu over sociale, fysieke of emotionele uitdagingen gaat. We sluiten ook aan op de plekken waar bewoners zijn. Het gaat er dus om dat mensen zelf het gevoel hebben dat het beter met hen gaat.

Hierbij hebben we ook oog voor een goede inrichting van de openbare ruimte, die uitnodigend is. Denk bijvoorbeeld aan straten met veel ruimte voor voetgangers en fietsers, parken met veel groen, sportparken en (beweeg)pleinen. Zo'n omgeving maakt bewegen aantrekkelijker, ook voor het versterken van sociale relaties en sociale steun.

ORGANISATIE VAN ZORG EN WELZIJN

In Zaandam-Oost zijn er veel organisaties die een bijdrage kunnen en willen leveren aan een betere leefbaarheid voor onze inwoners. De sleutel tot succes zit hem in de manier waarop ze met elkaar verbonden zijn. Het is belangrijk dat organisaties elkaar kunnen vinden als ze zelf niet de juiste hulp kunnen bieden. En daarbij staan de bewoners centraal: de hulp moet aansluiten op de knelpunten die zij beleven. Bovendien moet die hulp dichtbij zijn, op plekken waar bewoners komen. Het is ook belangrijk dat we daarbij de netwerken die er al zijn gebruiken. En natuurlijk moeten we dan de samenwerking tussen alle organisaties zo organiseren dat we geen dubbel werk doen of gaten laten vallen.

Beter dan tot nu toe willen we achterhalen wat bewoners zelf nodig vinden en nodig hebben om gelukkig en veerkrachtig te zijn. Daar moet onze hulpverlening op aansluiten. Willen we zorgen voor waardevolle ondersteuning, dan moeten we uitgaan van de waarden en doelen van onze inwoners.

Door alles wat we doen als het gaat om gezondheid in Zaandam-Oost onderdeel te maken van bestaande en nieuwe overleggen en akkoorden, kunnen we dat waarmaken. We kijken bijvoorbeeld of we kunnen aansluiten op het Regioplan. Dat plan gaat zorgen dat alle ondersteuning en leefthema's in de regio in de komende jaren beter op elkaar afgestemd raken. Zo zorgen we dat bestaanszekerheid, welzijn, (para)medische zorg (waaronder GGZ) en wonen beter met elkaar verbonden zijn. Wat we daarmee bereiken, is dat goed de weg kunnen vinden naar de juiste hulp op het moment dat ze die nodig hebben. We zorgen dat die zoveel mogelijk dichtbij te vinden is, in hun eigen leefwereld en laagdrempelig.

Voor die positieve gezondheid richten we ons op een paar startpunten:

- We focussen op vroegsignalering en preventie. Op die manier zorg je ervoor dat er een gezonde leefstijl is. Die helpt om een opeenstapeling van problemen uit de weg te gaan.
- De jeugd krijgt extra aandacht. Dat doen we omdat we juist voor de toekomstige generaties het verschil willen maken: we werken namelijk toe naar een gezonde generatie. Maar dat betekent dat we ook aandacht moeten hebben voor de gemeenschap rondom de jeugd.
- We kiezen voor een domeinoverstijgende aanpak. Leefkwaliteit en gezondheid zijn namelijk onlosmakelijk verbonden met sociaal-maatschappelijke factoren. Denk maar aan bestaanszekerheid, sociale contacten, woonsituatie en dagbesteding, of dit nu in de vorm van (onbetaald) werk, opleiding, vrijwilligerswerk of andere activiteiten is. Dat betekent dat zorg- en welzijnsorganisaties intensief moeten gaan samenwerken,

zodat er een verbinding ontstaat. Willen we de gezondheidsachterstanden goed aanpakken, dan moeten we eigenlijk niet zorgen voor meer aanbod van zorg en ondersteuning, maar vooral anders werken en organiseren. Dat moet ook wel, want de komende decennia zijn er steeds minder professionals beschikbaar door vooral de vergrijzing.

- En tot slot: ieder initiatief moet draaien om de mensen in Zaandam-Oost. Door hen te betrekken bij acties en oplossingen, bouwen we een wederzijdse band op.

GEWENSTE SITUATIE

Elk kind, waar het ook woont of opgroeit in onze stad, verdient een goede gezondheid en alle kansen om het beste uit zichzelf en het leven te halen. Wat wij willen, is dat de volgende generatie Zaanse inwoners in Zaandam-Oost in 2043 net zo gezond is als de mensen in de rest van Zaanstad. Dankzij die goede gezondheid doen ze mee in de samenleving, ervaren ze die betere gezondheid zelf ook écht, weten ze er meer over en helpen ze zelf mee om die te behouden en voelen ze dat ze toekomstperspectief hebben. De gemeenschap rondom het kind is daarvoor ontzettend belangrijk, dus we zetten qua gezondheid ook in op de familie en de buurt.

In 2043 leven de inwoners van Zaandam-Oost gemiddeld 10 jaar langer in goede gezondheid dan nu. Ook zijn de professionals in de wijken in Zaandam-Oost met elkaar verbonden. Dat betekent dat er steeds meer hulpvragen vanuit het sociaal domein kunnen worden opgepakt. Het aantal doorverwijzingen naar tweedelijns zorg is daardoor gedaald.⁵⁴ We kunnen stress en overbelasting bij onze inwoners sneller signaleren. We koppelen hen aan het bestaande sociale aanbod en als dat nodig is, verwijzen we ze naar zorgdiensten. Hierdoor hebben ze meer veerkracht en vertrouwen in de toekomst. Ze voelen zich gehoord en staan meer open voor alles wat er op het gebied van welzijn aan activiteiten in de wijk te vinden is. Mensen in Zaandam-Oost voelen zich gezien en erbij horen. Ze ervaren meer bestaanszekerheid.

Heb je een gezond leven, dan heb je als mens veel meer kansen om het beste uit jezelf en het leven te halen. We werken er naar toe dat er minder gezinnen met maatschappelijke problemen en in kwetsbare omstandigheden leven. Ook zijn er minder zwangerschappen in onzekere leefsituaties. Dat zorgt ervoor dat je als kind in Zaanstad een kansrijke start hebt. Jongeren voelen niet langer de verleiding om de stap te maken naar (drugs)criminaliteit, maar willen goed voorbereid de arbeidsmarkt op. De school is een gezonde en veilige plek, waar je mentale ondersteuning krijgt en er aandacht is voor bewegen en een gezonde levensstijl. Het percentage jeugd met obesitas is gedaald.

⁵⁴ Door de omvang van de vergrijzing kan het zijn dat het absolute aantal doorverwijzingen naar specialistische hulp is gestegen (onder ouderen); voor hen streven we wel een relatieve daling na. De absolute daling streven we met name na voor jeugdigen en volwassenen.

De volgende generatie van Zaandam-Oost ervaart een verbeterde gezondheid en welzijn.

MEETBAAR RESULTAAT	MEEST RECENTE CIJFERS/ PERCENTAGES		10 JAAR	20 JAAR
% inwoners dat zijn/haar gezondheid ervaart als goed	Zaandam-Oost Zaandstad	71% 76%	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde
% inwoners met hoog risico op angst of depressie	Zaandam-Oost Zaandstad	12% 8%	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde
% inwoners met overgewicht	Zaandam-Oost Zaandstad	58% 54%	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde
% kinderen met obesitas	Zaandam-Oost Zaandstad	29 tot 41%* 21%	Afstand Zaandam-Oost en Zaandstad is gehalveerd	Zaans gemiddelde

* Nu (nog) geen cijfer voor Zaandam-Oost beschikbaar, min. en max. van onderliggende wijken genomen.

HOE WILLEN WE DAT BEREIKEN?

Gezondheid is geen geïsoleerd probleem. Het vraagt om een multidisciplinaire benadering. Het gaat namelijk om meer dan alleen een gezonde leefstijl. Gezondheid is het product van de maatschappij als geheel. Van opvoeding en onderwijs tot veiligheid, van ruimtelijke ordening tot de arbeidsmarkt. Het is een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Bij een integrale aanpak hoort dat we programma's uit andere domeinen verbinden aan gezondheid en daarop aansluiten. Denk aan de aanpak van armoede, het stedelijke preventieakkoord, kansrijke start en Nu Niet Zwanger (NNZ). Als we gezondheidsachterstand effectief willen aanpakken, dan moeten we kijken naar de oorzaken van de oorzaken. En daarbij steeds het perspectief van onze inwoners voorop stellen. We dragen bij aan een betekenisvol leven van mensen door het stimuleren van de positieve gezondheid en een zorgvraag breed te benaderen, waar mogelijk in samenwerking met welzijnsorganisaties.

Willen we dit allemaal mogelijk maken, dan moeten we ongelijk investeren: meer in Zaandam-Oost ten opzichte van de rest van de stad. We zetten in op meer preventie, een sterke sociale basis, een gezonde leefstijl, goede gezondheidsvaardigheden én een gezonde leefomgeving. We beginnen bij het begin: we starten bij de zwangerschap en houden vanaf dan het welzijn en de gezondheid van onze Zaanse kinderen en hun omgeving in het oog. Dat doen we niet lukraak. We sluiten aan bij wat inwoners aangeven belangrijk te vinden of nodig te hebben, en bij wat er al bewezen effectief is.

Voorbeelden van concrete uitwerkingen, vooruitlopend op de uitvoeringsplannen

De coalitie Gezondheid richt zich op zes thema's. Deze werken we verder uit in uitvoeringsplannen:

- **Tijdige zorg en welzijn.** Gezondheidsproblemen en oorzaken ervan worden vroeg gesignaleerd. We hebben extra aandacht voor sociaalmaatschappelijke factoren. Professionals hebben zicht op het aanbod in de wijk vanuit het sociaal en zorgdomein. Zo kunnen ze mensen beter verwijzen of toeleiden naar de juiste plek.
- **Zwangerschap, opvoeden en ouderschap.** Scholen, werkgevers en zorgprofessionals ondersteunen gezinnen waar dat nodig is bij opvoedvaardigheden en bij het zorgen voor een kansrijkere start voor hun kinderen. Verloskundigen hebben nauw contact met kwetsbare zwangeren en ouders krijgen op tijd hulp vanuit het informele en formele circuit.
- **Psychosociale gezondheid.** Kinderen, jongeren en volwassenen voelen dat ze een betere mentale gezondheid en weerbaarheid hebben. Een medische behandeling is niet meer de enige oplossing. We kijken ook naar de sociale context voor de oplossing. We verbinden inwoners aan (collectieve) buurtactiviteiten. En als dat nodig is volgt natuurlijk (ook) een medische behandeling.
- **Leefstijl.** Gezonde en betaalbare voeding is de standaard. Kinderen, jongeren en volwassenen bewegen meer en met plezier. We stimuleren inwoners uit alle lagen en nemen (financiële) drempels om te sporten weg.
- **Gezonde leefomgeving.** Zaankanters voelen zich gezonder in een veilige wijk. De omgeving nodigt de inwoners uit om te bewegen en te ontmoeten.

- **Samen beslissen met aandacht voor gezondheidsvaardigheden.** Zorgverlener en inwoner staan letterlijk en figuurlijk dicht bij elkaar. Inwoners kunnen op verschillende plekken laagdrempelig informatie en zorgadvies krijgen. Wat iemands culturele achtergrond en geletterdheid ook is.

Voor de invulling denken we onder andere aan de volgende interventies:

- Een goede gezamenlijke wegwijzer als ondersteuning naar een prettig, zinvol leven nodig is
- Organiseren van een digitale horizontale verwijsmogelijkheid voor samenwerking in de wijk, om dubbele inzet te voorkomen
- Aansluiten met informatie en voorlichting op bestaande programma's, zoals Kansrijke Start, Nu Niet Zwanger, Moeders van Zaandam en de ouder-kind-centra
- Seksuele voorlichting en seksuele vorming op scholen
- Schuldenaanpak in de Kansrijke Start-fase
- Welzijn-op-recept opnieuw opstarten
- Sociale kaart Zaandam-Oost (via onder andere krant) en tools voor inwoners
- Meekijkconsulten tussen medisch en sociaal domein
- Sociaal winkeltje (Saendelft) of Indekerngezond (Utrecht) als laagdrempelige inloop voor activiteiten
- Vroegtijdig signaleren van leefstijlproblemen op scholen, bij JGZ (Jeugdgezondheidszorg) of huisarts (GLI of stoppen met roken)
- Beweegprogramma & sportpas gemeente, deelname aan verenigingen en beweegaanbod
- Jongeren op gezond gewicht (JOGG), ervaringsdeskundigen opleiden als lifestylecoach
- Cultuursensitief sporten/bewegen stimuleren
- Sleutelfiguren in de wijk als gezondheidsambassadeur inzetten
- Zichtbaar handhaven op veiligheid, om onder andere meldingsbereidheid en vertrouwen te stimuleren
- Meer beweegactiviteiten in de wijk organiseren
- Groene schoolpleinen
- Een infrastructuur zoals Beter samen in Noord voor meer complexe casuïstiek, niet gericht op meer zorg, maar op andere vormen van ondersteuning.
- Het bewerkstelligen van digitale inclusie. We zorgen ervoor dat burgers/cliënten toegang hebben tot digitale (zorg)ondersteuning, dat deze toegankelijk wordt gemaakt in gebruik en taal en intuïtief werkt.

GOVERNANCE

VAN PACT POELENBURG PELDERSVELD NAAR PACT ZAANDAM-OOST

Vierentwintig organisaties tekenden in 2020 het Pact Poelenburg Peldersveld. Toen we begonnen met de uitvoering kwamen er nog tal van organisaties in beeld. Zij wilden ook graag een bijdrage leveren. We vergroten nu de omvang van het gebied naar Zaandam-Oost. Inmiddels hebben 30 organisaties zich verbonden aan het Pact. Iedereen die aan wil sluiten en een bijdrage wil leveren, is welkom.

De kern van het Pact is dat we werken vanuit een analyse, een beeld en een ambitie die we delen. Dat hebben we vertaald naar concrete uitvoeringsplannen. In die uitvoeringsplannen is duidelijk wie op welke manier bijdraagt om voor bewoners zichtbaar het verschil te maken.

Wat is er nodig om dat goed te organiseren en effectief te maken? De afgelopen jaren hebben we ervaring opgedaan met die integrale aanpak, in Poelenburg en Peldersveld. In een samenwerking waarin alle aangesloten organisaties in meer of mindere mate een rol hadden. De lessen die we geleerd hebben, nemen we mee in de overlegstructuur voor het Pact Zaandam-Oost. Het afgelopen jaar hebben we daar al mee geoefend. Hieronder leggen we dat uit.

NATIONAAL PROGRAMMA LEEFBAARHEID EN VEILIGHEID

Op 26 mei 2021 luidden 15 burgemeesters de noodklok met het manifest 'Dicht de kloof!'. Burgemeesters van stedelijke gebieden die te maken hebben met hardnekkige sociale problemen en achterstelling. Zij riepen daarmee het kabinet op langdurig te investeren in een plan voor de ruim 1 miljoen inwoners in hun gebieden die geen zinvol perspectief in hun leven hebben. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken lanceerde daarop in juli 2022 het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Binnen dat programma zijn 20 gebieden in Nederland aangewezen waar de opeenstapeling van sociaaleconomische problematiek zo heftig is dat het Rijk heeft besloten dat het die gebieden (financieel) moet ondersteunen dit aan te pakken. Zaandam-Oost is één van die 20 focusgebieden. Samen met het Rijk hebben we een aantal keuzes in de organisatie en aanpak gemaakt. Op die manier zorgen we voor een effectieve uitvoering. Die keuzes zijn onder andere:

- Er is een lokale alliantie op bestuurlijk niveau, waarbij de rijksoverheid partner is.
- De burgemeester is de 'beschermheer' van het programma en voorzitter van de alliantieoverleggen.
- Er is een periodiek alliantieoverleg. Deelnemers daaraan zijn bestuurlijke vertegenwoordigers van woningcorporaties, scholen, werkgevers, politie, OM, werkgevers, zorginstellingen en (een vertegenwoordiging van de) bewoners. Ook een Rijksvertegenwoordiger en één of twee wethouders zijn aanwezig bij de overleggen.
- Om de alliantie te ondersteunen, nemen we als gemeente het initiatief om een onafhankelijke programmaorganisatie in te richten. Dat moet een slagvaardig en wendbaar team zijn dat 'over de domeinen heen' werkt, de juiste dwarsverbanden legt binnen en tussen deelnemende organisaties en zorgt dat de focus behouden blijft.⁵⁵
- We maken prestatieafspraken tussen de Rijk en gemeente. Net als de andere manifeststeden verbinden we ons aan de wederzijdse verplichtingen en afspraken uit het NPLV. Op die manier zorgen we voor de meest effectieve uitvoering van dit Pact.

Een belangrijke (misschien wel dé belangrijkste) randvoorwaarde is dat alle partijen afspreken zich langdurig in te zetten, namelijk 20 jaar. Die termijn komt niet uit de lucht vallen: hij staat gelijk aan één generatie. Dat is namelijk de tijd die nodig is om de intergenerationele problematiek (bijvoorbeeld armoede) te kunnen doorbreken.

⁵⁵ Bron: Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

PARTNEROVERLEG

De organisaties die aan het Pact Zaandam-Oost verbonden zijn, komen samen in het **Partneroverleg**. Dat is een overleg op bestuurlijk niveau. Alle leden van dit overleg voelen zich verantwoordelijk voor het bereiken van de opgaven, het oppakken en oplossen van problemen en het monitoren van de afgesproken resultaten. Daarnaast is elke partner zelf verantwoordelijk voor de aansturing van de eigen organisatie voor zijn deel van de opgaven die in het Pact benoemd zijn.

Het partneroverleg komt twee keer per jaar bij elkaar. Er wordt dan teruggekeken naar het afgelopen half jaar en vooruitgekeken naar de komende maanden en de verdere toekomst. Doen we de goede dingen en doen we ze op een goede manier?

DAGELIJKS BESTUUR

Het **dagelijks bestuur** (DB) bestaat uit vertegenwoordigers van het Partneroverleg. Ze representeren organisaties die een onafhankelijke positie hebben ten opzichte van elkaar en niet (financieel) afhankelijk zijn van de gemeente. De leden zijn bestuurlijk vertegenwoordigers van woningcorporaties, scholen, werkgevers, politie, OM, de zorg, één of twee wethouders namens de gemeente, de gemeentesecretaris en een rijksvertegenwoordiger. Het DB heeft een belangrijke rol in het Pact.

De leden zijn gemandateerd door hun sector. Ze zijn verantwoordelijk voor het informeren van hun achterban en kunnen in hun sector voldoende mandaat organiseren voor beslissingen die genomen moeten worden. Ook zijn ze aanspreekpunt voor de dagelijkse aansturing. Daarmee voorkomen we patstellingen en zijn doorbraken mogelijk. De burgemeester heeft een prominente rol als onafhankelijk voorzitter en is het boegbeeld van het Pact. Wat minstens zo belangrijk is, is dat de leden van het DB meedoen op basis van persoonlijk commitment. Ze willen en kunnen het verschil maken in de alliantie en in eigen kring. Ook zijn ze gemotiveerd om op te treden als ambassadeur van het programma.

Het DB heeft geen formele verantwoordelijkheden. Iedere deelnemer gaat over de inzet vanuit de eigen kring. De rol bestaat uit twee onderdelen:

1. Het DB zorgt voor de ontwikkeling en de vaststelling van de uitvoeringsplannen. Ze bewaken ook de hoofdlijnen van de uitvoering. Zij kunnen in eigen kring de inzet van mensen en middelen voor het programma (her)prioriteren: 'de beste mensen op de moeilijkste opgaven'. Dat dragen ze ook uit naar de andere partners.
2. Het DB zorgt voor samenhang, en voor doorbraken als dat nodig is. Als professionals en inwoners in de uitvoeringspraktijk tegen barrières aanlopen, zorgt het DB er (mede) voor dat er incidentele of structurele 'doorbraken' komen waarmee professionals en bewoners geholpen zijn. Het DB is nadrukkelijk geen besluitenmachine. Zij moeten inhoudelijke dilemma's beslechten, zorgen voor doorbraken als dat nodig is, richting geven en zorgen dat de focus en samenhang blijven als het gaat om de realisatie van het Pact en de uitvoeringsplannen.

ONAFHANKELIJK PROGRAMMABUREAU EN PROGRAMMADIRECTIE

Programmadirectie

Het DB stelt een **programmadirectie** aan. Deze directie is onafhankelijk en gaat in opdracht van het DB aan de slag, samen met het programmabureau. De taak is om de uitvoering op te zetten en die met gezag, mandaat en doorzettingskracht uit te (laten) voeren. Het is belangrijk dat de directie erin slaagt om partijen te binden. En dat ze hen op hun verantwoordelijkheden durft aan te spreken, slagkracht kan mobiliseren en partners meekrijgt om van gebaande paden of hun vaste repertoire af te wijken als dat nodig is. Dat alles om de doelen te bereiken die samen zijn bepaald.

De programmadirectie bereidt de vergaderingen van het DB voor en is verantwoordelijk voor het agenderen van de vraagstukken die richting of doorbraak nodig hebben. De programmadirectie is naast de burgemeester het boegbeeld voor het programma naar bewoners, besturen en hun organisaties. De directie jaagt de voortgang van het Pact aan, stuurt op de samenhang tussen de opgaven, is verantwoordelijk voor goede relaties met de partnerorganisaties en vertegenwoordigt Zaandam-Oost ambtelijk bij het Rijk. Maar de directie ontwikkelt ook (mede) de strategie om middelen te vinden en is het escalatiepunt als het misloopt.

Het DB beoordeelt het functioneren van de programmadirectie en kan daar wijzigingen in aanbrengen.

Programmabureau

De programmadirectie beschikt over een **programmeamteam**. Samen vormen ze het **programmabureau**. Het team bestaat uit een opgavemanager per opgave, programmasecretaris, communicatieadviseur(s), financieel adviseur en programmaondersteuning.

Het programmabureau voor Zaandam-Oost is geen uitvoeringsorganisatie die zelf beleid maakt of projecten leidt of uitvoert. Dat past ook niet bij een samenwerking op basis van gelijkwaardigheid.

- De directeur en het bureau zijn nadrukkelijk niet verantwoordelijk voor het uitvoeren van de maatregelen en interventies uit de uitvoeringsplannen. Dat is namelijk primair de verantwoordelijkheid van de alliantiepartners, afzonderlijk en gezamenlijk.
- Tegelijkertijd is het wel zo dat het programmabureau een rol kan en soms moet spelen in het 'hoe'. Blijkt uit (monitorings)signalen dat de effectiviteit en kwaliteit van de uitvoering achterblijft of anders uitpakt dan bedoeld is? Dan kan het nodig en helpend zijn om als programmabureau een actieve(re) rol te spelen als het gaat om de uitvoering.
- Voordat de uitvoeringsplannen vastgesteld worden, worden er eerst heldere afspraken gemaakt over het beschikbare budget en andere randvoorwaarden. Denk aan juridische zaken of financiële controle. Op die manier zijn er geen belemmeringen voor de samenwerking. Het programmabureau bewaakt die afspraken.
- Het programmabureau moet onafhankelijk opereren. Daarom is het belangrijk dat de partners in het DB en het Partneroverleg dat erkennen en zich committeren aan deze manier van werken.
- Het programmabureau werkt langs twee lijnen: 1) het ontwikkelen van nieuwe lijnen om versnelling aan te brengen en doorbraken te realiseren en 2) het bewaken van de uitvoering van de afspraken.
- Het programmabureau heeft de opdracht om zowel lokale als nationale en zowel publieke als private geldstromen bij elkaar te brengen voor de aanpak van de opgaven uit dit Pact in Zaandam-Oost.

Dagelijks bestuur

Van links naar rechts: Jan Hamming (burgemeester gemeente Zaanstad, voorzitter DB), Brigit Schumacher (lid College van Bestuur Zaan Primair), Carsten Herstel (Directeur-Generaal ministerie van SZW), Marlijn van der Hoeven (strategisch adviseur ministerie van BZK), Marieke Sloep (programmadirecteur Pact), Sherwin Tjin-Asjoe (teamchef basisteam Zaanstad Politie), Gerda Blom (gemeentesecretaris, gemeente Zaanstad), Harrie van der Laan (wethouder Wonen en Zaandam-Oost, gemeente Zaanstad), Lotte Brugman (officier van justitie Openbaar Ministerie), Betty van Nieuwenhuizen (lid College van Bestuur OVO), Remy Justus (programmadiirecteur Pact), Harry Platte (directeur Parteon)

Ontbrekend op de foto: Natasja Groothuismink (wethouder Werk & Inkomen, Zorg, Onderwijs en Veiligheid, gemeente Zaanstad), Ariëne Kooter (coöperatief directeur Rabobank), Sonja Boelhauer (directeur winkels Albert Heijn)

- Omdat het Pact (vooralsnog) geen juridische entiteit is, zijn de leden van het bureau rechtspositioneel bij één van de partners aangesteld. De gemeente Zaanstad is bereid om het programmabureau te hosten als werkgever.

Fysieke plek

Het programmabureau werkt vanuit één of meer fysieke plekken in het gebied. Zichtbaarheid voor bewoners is belangrijk: het is de eerste stap naar aanspreekbaarheid en vergroten van vertrouwen. Het liefst hebben we daarvoor locaties waar werkplekken beschikbaar zijn voor co-creatie. De locaties moeten ook geschikt zijn als ontmoetingsplek en minstens één van de plekken moet een loketfunctie hebben. Het is vooral belangrijk dat het plekken zijn waar bewoners en professionals elkaar op een laagdrempelige en informele manier kunnen ontmoeten.

Randvoorwaarden voor het Programmabureau

- Alle partners werken op basis van gelijkwaardigheid. Het Pact is geen juridische entiteit maar een bondgenootschap.
- Iedere partner geeft prioriteit aan het Pact Zaandam-Oost en committeert zich aan de opgaven en de acties zoals afgesproken in de uitvoeringsplannen. Dat betekent onder meer dat partners binnen hun eigen organisatie onderscheid durven te maken: in capaciteit en middelen, maar ook door soms iets in Zaandam-Oost te doen wat we in andere delen van de stad of organisatie (nog) niet doen. En door lef te hebben om in Zaandam-Oost af te wijken van het vaste repertoire van beleid of uitvoeringspraktijk.
- Iedere partner zet binnen het Pact Zaandam-Oost de juiste mensen op de juiste plek. Dat zijn mensen die kunnen verbinden met andere werelden, met lef, die intrinsiek gemotiveerd zijn om een verschil te maken voor de bewoners uit de wijk, het vermogen hebben om te bouwen en potentie te zien en die bereid zijn om van de gebaande paden af te wijken.

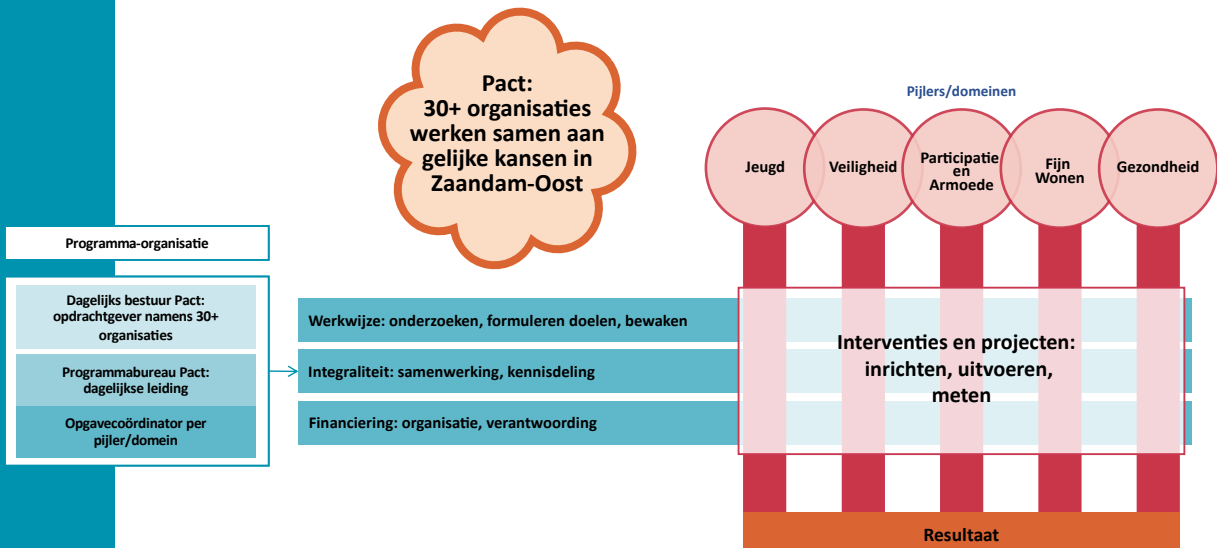
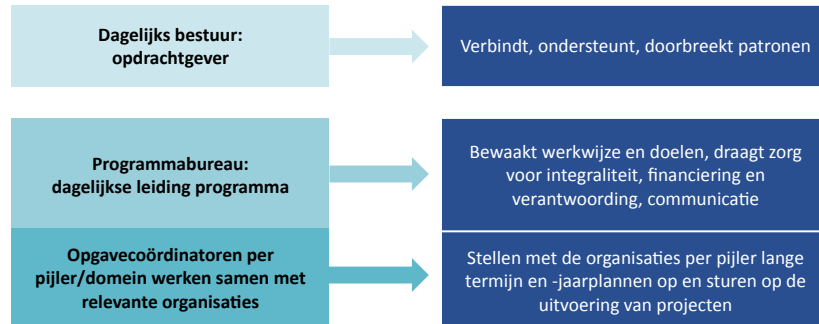
- Iedere partner draagt financieel naar vermogen bij aan de vorming van het programmabureau.
- Iedere organisatie vertaalt de uitvoeringsplannen naar de eigen organisatie. En wel op zo'n manier dat de uitvoering geborgd is en medewerkers niet verzanden in interne bureaucratische procedures.
- Iedere partner gaat een commitment aan voor Pact Zaandam-Oost voor 20 jaar. Iedere partner maakt het mogelijk dat hun medewerkers met voldoende tijd kunnen deelnemen in de kernteams, zodat er snelheid in de uitvoering komt en blijft.

Stuurgroepen en kernteams

Op iedere opgave werkt een opgavemanager met een stuurgroep en een kernteam samen aan de uitvoerings-plannen. Partners leveren capaciteit naar vermogen aan deze stuurgroepen en kernteams. Bestuurders nemen deel in de stuurgroepen. Hier werken ze samen aan een gedeelde analyse, een gedeeld beeld over noodzakelijke acties en maken ze de uitvoering mogelijk. De stuurgroep geeft bestuurlijke dekking aan het kernteam. De stuurgroep is de plek waar vastlopers kunnen worden besproken, en waar besluiten genomen kunnen worden.

De samenwerkingsvorm van de kernteams kan per opgave verschillen. Die hangt af van de dynamiek op de opgave. En natuurlijk van wat het meest effectief en voor de partners wenselijk en haalbaar is.

ORGANISATIE OPBOUW PACT ZAANDAM-OOST

MONITORING EN ONDERZOEK

Een belangrijk deel van onze aanpak binnen dit Pact is het meten van resultaten. Doen we het goed? Wat kan beter? Daarvoor gebruiken we een monitorings- en onderzoeksysteem:

- **Monitoring** is de basis van onze kennispiramide. We volgen er de stand van zaken in Zaandam-Oost mee: hoe ver staan we met de doelen die we samen hebben afgesproken? We doen dat vooral op basis van cijfers.
- **Onderzoek** komt bij belangrijke vragen aan de orde. We gebruiken het om te verdiepen, voor de opbouw van kennis en begrip. Het komt dus boven op de informatie die we via de monitoring krijgen. Kennis en begrip geven meer handvatten voor hoe we in een bepaalde situatie kunnen handelen. Meer dan we alleen met monitoring zouden hebben.

We gebruiken monitoring en onderzoek continu, om van te leren en om bij te sturen. Niet alleen per opgave maar ook voor onze totale aanpak. Daarom delen we de resultaten telkens met de betrokken partners en bespreken we ze. Het blijft dus niet bij 'papier'.

Dat betekent een ambitieuze agenda, daar zijn we ons van bewust. Vandaar dat we een paar uitgangspunten hebben opgesteld. Op die manier kunnen we onze agenda met zeggingskracht, kwaliteit en zo min mogelijk administratieve lasten haalbaar maken:

- Monitoring doen we zo compact mogelijk en volgens vaste afspraken. Zo creëren we meer ruimte voor onderzoek met zeggingskracht.
- We gebruiken in monitoring zo veel mogelijk bestaande methoden en rapportages.
- We trekken in monitoring samen op met het landelijke NPLV-programma om voor synergie, consistentie, duidelijkheid, beperking in lasten én verrijking in kennis te zorgen.
Concreet:
 - We gebruiken in elk geval de 17 kernindicatoren voor NPLV.
 - We gebruiken zoveel mogelijk dezelfde definities en bronnen van indicatoren, met name het dashboard focusgebieden van het NPLV.
 - We stemmen oplever- en besprekmomenten zoveel mogelijk af.⁵⁶
 - We nemen relevant en passend deel aan leerkringen waar we kunnen.
 - We kijken optioneel naar gezamenlijk verdiepend onderzoek met bijvoorbeeld meerdere gemeenten en het programma NPLV.
 - Onze ambitie is dat we hieraan ook de verantwoording over verschillende regelingen kunnen koppelen.
- We faseren: we koppelen de monitoring aan de uitvoeringsplannen, volgens de richtlijnen van het NPLV. Voor het onderzoek inventariseren we parallel hieraan de belangrijkste vragen. Het onderzoek zelf faseren we in de tijd. Dat doen we door telkens een belangrijke vraag beet te pakken.
- We beperken ons tot het volgen van de beoogde ontwikkelingen en ingezette acties binnen het programma. 'Regulier' beleid nemen we niet mee.
- Tot slot: niet alles is voorspelbaar, een in beton gegoten plan van aanpak is niet mogelijk en ook niet wenselijk. Wat voorspelbaar moet en kan, doen we gestructureerd en volgens een vaste systematiek. Voor al het andere zorgen we voor flexibiliteit, met ruimte voor creativiteit en actualiteit.

Willen we de effecten van de interventies kunnen meten, dan hebben we niet alleen monitoring nodig, maar ook gericht onderzoek. Vanuit de stuurgroepen kunnen vragen komen voor een onderzoeksagenda. Die stellen we samen op basis van het programma. We spreken er ook in af wie het onderzoek doet en wie welke data beschikbaar stelt. Ook kijken we naar mogelijkheden om eventueel gezamenlijk op te trekken binnen het NPLV met andere gemeenten. Onderzoek zelf is mogelijk in allerlei mogelijke: data-analyse, deskresearch of literatuuronderzoek, kwalitatief/narratief onderzoek, evaluatieonderzoek en ten slotte kennisuitwisseling met of onderzoek door gezaghebbende instituten.

FINANCIËLE UITGANGSPUNTEN

Het Pact Zaandam-Oost heeft een unieke looptijd, namelijk 20 jaar: één generatie. We spreken af dat we langdurig investeren, dat we dingen soms anders doen dan we hiervoor deden en dat we soms méér doen dan we hiervoor deden. Want als we daadwerkelijk iets willen veranderen, betekent het dat we het anders moeten doen dan we altijd deden.

In een Pact voor 20 jaar past geen begroting voor de komende jaren. Dat doen we in de uitvoeringsplannen. In die plannen maken we afspraken over wat we concreet gaan doen en welke partij wat daaraan bijdraagt, in geld en in capaciteit. Iedere partner heeft de opdracht om dit binnen zijn eigen organisatie te organiseren.

We committeren ons wel aan de volgende financiële uitgangspunten:

1. WE GAAN ONGELIJK INVESTEREN OM GELIJKHEID TE REALISEREN

Als we willen zorgen voor kansengelijkheid in Zaanstad, is het nodig dat we als partners in het Pact naar vermogen differentiëren in onze investeringen. En dat onze middelen de problematiek volgen. Dit doen we met onze reguliere inzet van middelen én met de middelen die we gebiedsgericht kunnen inzetten. Alle partners kijken kritisch naar de inzet vanuit de eigen organisatie en differentiëren daarbinnen.

2. WE PRIORITEREN OP ZAANDAM-OOST

Een inzet van middelen naar de zwaarte van de problematiek is nog niet genoeg. Juist de opeenstapeling van problematiek betekent dat je in Zaandam-Oost extra moet inzetten, zowel in financiële middelen als in capaciteit. Inmiddels hebben we de ervaring dat het altijd meer dan gemiddeld tijd en aandacht kost om een verandering tot stand te brengen. Alle partners spannen zich in om in hun eigen organisatie die prioritering op te nemen en de organisatie hierop in te richten.

3. WE ZIJN ALS PARTNERS MAXIMAAL OPEN EN TRANSPARANT NAAR ELKAAR

Er is nog weinig zicht op elkaars financiën. Iedere organisatie maakt zijn eigen keuzes. In de toekomst willen we gaan oefenen om de dilemma's hierin meer met elkaar te delen en zo meer inzicht te krijgen in elkaars financiën, de systematiek en de keuzes erachter.

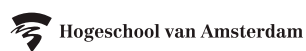
4. WE VERMIJDEN EEN PROJECTENCARROUSSEL

In de afgelopen jaren hebben we gemerkt dat er veel tijdelijke potjes zijn waarmee we aanpakken kunnen starten, oefenen en zien of het werkt. Tijdelijke middelen zijn daarvoor belangrijk en waardevol. Maar waar deze wijken nu geen behoefte aan hebben, is dat succesvolle aanpakken weer sneuvelen omdat de middelen op zijn. Ook weten we inmiddels dat het sociale weefsel van wijken cruciaal en tegelijkertijd kwetsbaar is. Het is dus extra belangrijk dat we zorgvuldig omgaan met projecten en de inzet van middelen. Alle partners spannen zich daarom in om te zoeken naar een structurele borging van aanpakken die werken.

5. WE SPANNEN ONS SAMEN MET HET RIJK IN

Het Rijk heeft met het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid uitgesproken dat zij de gebieds- en opgavegerichte aanpak belangrijk vindt. Het NPLV is een langjarig programma voor het aanpakken van de taaie vraagstukken in de focusgebieden. Het wil daarmee inspelen op de ontwikkelingen in de gebieden. Alle regelingen die nu beschikbaar komen voor de NPLV-gebieden zijn heel waardevol. Samen met het Rijk kijken we hoe we steeds beter kunnen zorgen voor langdurige en integrale financiering. De gemeente ontzorgen we daarbij zoveel mogelijk als het gaat om verantwoording.

ALLE PARTNERS VAN HET PACT ZAANDAM-OOST

ALLE PARTNERS VAN HET PACT ZAANDAM-OOST

BOVENSTAANDE PARTNERS VERKLAREN GEZAMENLIJK TE ZIJN OVEREENGEKOMEN:

- a. dat het Pact Zaandam-Oost als centraal doel heeft om de jeugd en de toekomstige jeugd in Zaandam-Oost gelijke kansen te bieden op een kansrijke toekomst als de jeugd en toekomstige jeugd in de rest van Zaanstad;
- b. het Pact Zaandam-Oost vast te stellen en met elkaar de verbinding aan te gaan voor een benodigde langdurige gezamenlijke inzet. Wij verwachten minimaal 20 jaar nodig te hebben om de doelstellingen te behalen. Alle partijen verbinden zich aan de in dit document beschreven ambities, doelstellingen, langdurige inzet, opgaven en de gerichte en integrale aanpak die hiervoor nodig is;
- c. dat dit document het startpunt vormt voor het Pact Zaandam-Oost en op basis hiervan stellen vertegenwoordigers van bovenstaande partijen per thema uitvoeringsprogramma's vast, uitgewerkt in meetbare doelen en concrete maatregelen op wijkniveau;
- d. om in een periodieke actualisering van de uitvoeringsprogramma's te voorzien. Elke 4 jaar worden de uitvoeringsprogramma's bijgesteld om in te spelen op nieuwe omstandigheden, kansen en toedeling van middelen, en blijvend gericht op de vervolgstappen naar de gezamenlijke stip op de horizon;
- e. dat gelijke kansen ongelijke investeringen vragen en wij dus bereid zijn tot dat ongelijk investeren waar de opgaven dat vereisen;
- f. dat gelijke kansen ook vragen om ongelijk ontzien en dat wij ons er daarom aan committeren om Zaandam-Oost zo min mogelijk te belasten met zaken die de kwetsbaarheid van de wijken verder vergroten;
- g. dat wij ons committeren aan het leveren van de benodigde inzet en (mens)kracht vanuit onze samenwerkende organisaties en netwerken voor het realiseren van de uitvoeringsprogramma's.

BIJLAGE: KERNINDICATOREN NPLV

SCORES PER GEBIED

Actielijn NPLV*	NR	Indicator	Gemeente	Focus	Wijken					Jaar
			Zaanstad	Zaandam-Oost	Zaandam-Zuid	Poelenburg	Pelders-/Hoornseveld	Rosmolen-wijk	Kogerveld-wijk	
wonen	1	Leefbaarometer 'woningvoorraad' (indexcijfer)	3,99	3,83	3,92	3,65	3,78	3,96	3,82	2020
wonen	2	Het aantal te herstructureren en geherstructureerde woningen (absolute aantallen)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	
wonen	3	Het aantal nieuw te bouwen woningen (absolute aantallen)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	
wonen	4	Samenstelling woningvoorraad (% corporatiehuur)	37%	51%	46%	63%	54%	52%	39%	2022
wonen	5	Woningen met energielabels E t/m G (%)	19%	24%	30%	14%	27%	21%	25%	2021
wonen	6	Inzet sturingsinstrumentarium woningtoewijzing (ja/nee; zo ja, welke; toelichting)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	
meedoen	7	SES-WOA-score (indexcijfer)	-0,04	-0,3	-0,18	-0,47	-0,36	-0,25	-0,23	2019
meedoen	8	Huishoudens onder sociaal minimum (% van totaal aantal huishoudens)	7%	11%	9%	14%	13%	9%	10%	2020
meedoen	9	Arbeidsparticipatie (% van beroepsbevolking)	68%	62%	66%	60%	59%	61%	65%	2020
meedoen	10	Definitief schooladvies PO (% mavo – havo – vwo)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	
meedoen	11	Inwoners zonder startkwalificatie (% inwoners 18-30 jaar)	14%	20%	19%	21%	21%	18%	18%	2020
meedoen	12	Personen in schuldsanering (per 1000 inwoners)	3	4,07	3	5	4	5	4	2018
meedoen	13	Gebruik Wmo (aantal per 1000 inwoners)	60	67,65	57	58	85	86	43	2020
meedoen	14	Jongeren met jeugdzorg (% 23-minners)	13%	12%	13%	11%	11%	12%	13%	2020
weerbaar	15	Leefbaarometer 'overlast & onveiligheid' (indexcijfer)	3,97	3,78	3,84	3,59	3,76	3,87	3,84	2020
weerbaar	16	Aantal personen jonger dan 25 verdacht van een delict (per 1000 inwoners)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	
weerbaar	17	Inwoners die 'veel jeugdoverlast' ervaren volgens Veiligheidsmonitor (% inwoners)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	

Bron: Dashboard focusgebieden Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, geraadpleegd in augustus 2023, <https://demo.focusgebieden.nl/>

Noot: in augustus 2023 zijn enkele indicatoren nog niet beschikbaar, het dashboard is nog in ontwikkeling.

NR TOELICHTING INDICATOREN (VOOR ZOVER NIET VANZELFSPREKEND)

- 1 De onderverdeling van de scores is: zeer onvoldoende ($\leq 3,67$), ruim onvoldoende (3,67 - 3,74), onvoldoende (3,74 - 3,81), zwak (3,81 - 3,93), voldoende (3,93 - 3,99), ruim voldoende (3,99 - 4,11), goed (4,11 - 4,19), zeer goed (4,19 - 4,27) en uitstekend (4,27 +)
- 4 Corporatiehuur: Huurwoningen in eigendom van 'toegelaten instellingen volkshuisvesting'. Dit is het aantal huurwoningen waarvan is vastgesteld dat de eigenaar een toegelaten instelling is. Het gaat niet om het aantal sociale huurwoningen, omdat er alleen is vastgesteld wie de eigenaar is en er niet is gekeken naar de hoogte van de huurprijs.
- 7 De score is gebaseerd op gegevens over welvaart, opleidingsniveau en arbeidsmarktdeelname. Bij een hogere score zijn de inwoners welvarender en/of hoger opgeleid en/of langduriger aan het werk.
- 9 Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking).
- 11 Percentage personen zonder startkwalificatie (min. mbo-niveau 2) van alle personen van 18 t/m 30 jaar die geen onderwijs meer volgen.
- 14 Percentage van personen tot 23 jaar die op enig moment in de verslagperiode gebruikgemaakt hebben van jeugdhulp, jeugdbescherming of jeugdreclassering.

INDICATOREN HUIDIGE GETALLEN PER WIJK

JEUGD	Poelenburg	Pelders- en Hoornse-veld	Kogerveld-wijk	Rosmolen-wijk	Zaandam Zuid	Zaandam-Oost	Zaanstad
Bereik VVE 2,5-4 jarigen	70%	71%	79%	69%	70%	72%	68%
Referentieniveau	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*
% 18-30-jarigen zonder startkwalificatie	21%	21%	18%	18%	19%	20%	14%
% kinderen met overgewicht/obesitas (groep 7)	41%	30%	20% **	NB ***	29%	29 tot 41%	21%

Bron: VVE Monitor Zaanstad 2023; Dashboard Focusgebieden 2020; GGD ZW 2019

* Cijfers op het moment van schrijven nog niet bekend

** = incl. Zaandam Noord ('t Kalf)

*** GGD geeft aan dat aantallen te klein zijn om te publiceren i.v.m. AVG

PARTICIPATIE EN ARMOEDE	Poelenburg	Pelders- en Hoornse-veld	Kogerveld-wijk	Rosmolen-wijk	Zaandam Zuid	Zaandam-Oost	Zaanstad
Bewoners met een bijstandsuitkering (per 1000 inwoners)	46	46	48	40	35	42	24
% huishoudens onder sociaal minimum	14%	13%	10%	9%	9%	11%	7%
% kinderen dat opgroeit in een minimahuishouden	24%	17%	17%	18%	15%	18%	10%
Goed ervaren gezondheid door volwassenen	69%	69%	74%	71%	74%	71%	76%
Banen per 1000 inwoners 15-65 jaar (fulltime en parttime banen)	279	360	422	829	738	543	654

Bron: Dashboard Focusgebieden 2020, 2021; Armoedemonitor Zaanstad 2019; Vestigingenregister/BRP 2021

FIJN WONEN	Poelenburg	Pelders- en Hoornse-veld	Kogerveld-wijk	Rosmolen-wijk	Zaandam Zuid	Zaandam-Oost	Zaanstad
Leefbaarometer "woning-voorraad" (indexcijfer)	3,65	3,78	3,82	3,96	3,92	3,83	3,99
Samenstelling woning-voorraad: % koopwoningen	33%	38%	53%	40%	44%	41%	51%
Samenstelling woning-voorraad: % sociale huur in Poelenburg en Peldersveld	63%	59%	39%	52%	46%	51%	37%
% woningen met energielabel E t/m G	14%	27%	25%	21%	30%	24%	19%
Beeldkwaliteitsniveau openbare ruimte	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*	NNB*

Bron: Dashboard Focusgebieden 2020, 2021, 2022

* Cijfers op het moment van schrijven nog niet bekend.

VEILIGHEID	Poelenburg	Pelders- en Hoornse-veld	Kogerveld-wijk	Rosmolen-wijk	Zaandam Zuid	Zaandam-Oost	Zaanstad
Leefbaarometer "veiligheid" (indexcijfer)	3,59	3,76	3,84	3,87	3,84	3,78	3,97
Veiligheidsindex subjectief 'onveiligheid' (indexcijfer)	115	118	103	147	133	125	100
Veiligheidsindex objectief 'ondermijning' (indexcijfer)	154	44	49	114	167	113	100
Inwoners die 'veel jeugd-overlast' ervaren volgens Veiligheidsmonitor (% inwoners)*	NNB	NNB	NNB	NNB	NNB	NNB	NNB
Aantal personen jonger dan 25 verdacht van een delict (per 1000 inwoners)*	NNB	NNB	NNB	NNB	NNB	NNB	NNB

Bron: Dashboard Focusgebieden 2020; Veiligheidsindex 2022 Zaanstad
 * Verplichte indicator NPLV. Cijfers op het moment van schrijven nog niet bekend

GEZONDHEID	Poelenburg	Pelders- en Hoornse-veld	Kogerveld-wijk	Rosmolen-wijk	Zaandam Zuid	Zaandam-Oost	Zaanstad
% inwoners dat zijn/haar gezondheid ervaart als goed	69%	69%	74%	71%	74%	71%	76%
% inwoners met hoog risico op angst of depressie	14%	11%	10%	10%	10%	12%	8%
% inwoners met overgewicht	59%	58%	56%	54%	55%	58%	54%
% kinderen met overgewicht/obesitas (groep 7)	41%	30%	20% *	NB **	29%	29 tot 41%	21%

Bron: Dashboard focusgebieden 2020, 2022; GGD ZW; RIVM Statline 2022
 * = incl. Zaandam Noord ('t Kalf)
 ** GGD geeft aan dat aantallen te klein zijn om te publiceren ivm AVG

**PACT
ZAANDAM
OOST**
2024-2044